

ਚਿੰਤਾਮੀ

ਮਾਹੀਲਾ ਸਿੰਘ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

In order to continue conserving, digitising and publishing our numerous literature online, we are asking for your support and involvement.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

Digitising our treasures is an ambitious undertaking. Every page, every object, must be photographed individually and with great care. The whole photographic process including lighting, colour temperature, and environmental controls must all be precisely regulated. Post processing is also done with meticulous care including orientation, de-skewing, sizing and finally quality control to ensure the documents reflect the true scale of the originals.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information about the process or your contribution - please contact

Email: NamdhariLibrary@gmail.com

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਪੰਖੜੀਆਂ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, (ਹਿਸਾਰ)

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1000 ਕਾਪੀ

ਮਾਰਚ, 1964

ਕੀਮਤ 1 ਰੁਪਿਆ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ :

ਨਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰ,

101, ਬਾਗੀ ਸਟਰ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ-15.

ਪੰਖੜੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਬਾਰੇ

ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾ ਰਚਨਹਾਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਮਿੱਥਦ ਵੀ
 ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਿੱਠੀ ਹਥਰਤ ਵੀਸਾ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਬੀਬਾ ਜਿਹਾ, ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚੇਹਰਾ, ਨਾਲ ਭੂਰੀ ਭਾਹ
 ਮਾਰਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਵਾਹੜੀ, ਕੁਝ ਬਰਮਾਕਲ ਅੱਖਾਂ—ਪਰ ਕਦੇ
 ਕਦੇ ਭਾਵੀ ਚਮਕ ਨਾਲ ਜਗਮਗਾਂਦੀਆਂ। ਫਿਲਕਵੀਂ ਸਿਹੀ
 ਪਗੜੀ ਸਿਰੋਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਝਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਂਦੀ ਜਾਪਦੀ
 ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਰੁਪਕ ਪਖੋਂ ਹੀ ਮਸੀਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਲਵਾਂਦਾ
 ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ, ਸਰਲਤਾ, ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਪਿਆਰ
 ਭਰਪੂਰਤਾ ਵੀ ਮਸੀਹੀ ਸਿਫਤਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ
 ਤੁੱਸਣਾ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ
 ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਰਨ ਗਲੋਂ ਹੀ ਰੁਸ ਪਏਗਾ ਪਰ ਜੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਇ
 ਕਿ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਮਿਤਰ ਪਿਆਰਾ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ,
 ਉਹਦੇ ਪੁਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨਾਲ—ਸੁਖ ਨਾਲ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹਦਾ ਦਾਦਾ
 ਜੀਵਨ-ਰੋਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ—ਲੜ ਪਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ
 ਨਾਲ ਭਾਂਗਾਂ ਸੋਟਿਆਂ ਤਕ ਵੀ ਅਪੜ ਪਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੁਖਾਲਿਫ਼ ਦੇ

ਘਰ ਜਾਂ ਕੇ ਵੀ ਮਨਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸੁੱਚੇ ਮਨ ਦੇ ਹੰਝੂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਦਿਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ।

ਉਹ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਆਤਮਥਾਵੀ-ਅਨਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਲੀਤਾ ਦਿਤਿਆਂ ਲਤੀਫੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਰੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿਨ੍ਹਾਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅਟੁਟ ਲਹਿਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦੀ ਕਦਰ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਚਿੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ਸੱਤ-ਅਸੱਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਕੋ ਚੰਗੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ : ਲਤੀਫਾ... ਲਤੀਫਾ... ਲਤੀਫਾ... ।

ਤੇ ਸਭ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਬਿੰਦਗੀ ਵੀ ਇਕ ਲਤੀਫਾ ਹੈ । ਅਣਛਾਬੇਂ ਬੋਹੜਾਂ ਬੱਲੇ ਨਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਣਪੇ ? ਉਹਨੂੰ ਬਿੰਨਾ ਕੁਝ ਲੁਕਾ ਛਿਪਾ ਕੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ—ਤੇ ਬਿੰਨੇ ਕੁਝ ਲਈ ਉਹ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਮਨਾਉ ਵੰਗ ਵਰਤਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਦਸਵੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਬਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਪਣਾਵੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਉਹ ਸਰਵੇਅਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਟੈਕਟਰ ਡਰਾਈਵਰ, ਕਦੇ ਏਸ ਧਾਨ ਲਾਊਟ ਲਈ ਭਾਏਰੋਂ ਵੀਆਂ ਲੂਹ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧੁਪਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਪਿੰਡੇ ਲਾਘਾਂ ਪੁਟ ਲਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਉਸ ਵਿਹਲਿਆਂ ਬੈਠਕੇ ਮਖੀਆ ਉਡਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਹਾਵਿਦਿਆਲੇ ਦਾ ਇਕ ਖ਼ਾਨਦਾਰ ਟੀਚਰ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬ੍ਰਾਂਚ ਪ੍ਰੋਸਟ ਮਾਸਟਰ ਹੈ । ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੰਨ ਦੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮਾਸਟਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਲਈ ਅਪਣਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਉਹ ਅਜੇ ੨੫ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦਾ ਉਹ ਇਕ
ਚਮਕਦਾਰ ਕੁਕਨ ਹੈ। ਸਭਾ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ
ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੁਟਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭਾ ਦਾ
ਤਾਲਮੇਲ ਸਕਤੀ ਸੀ।

ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਚੋਰ
ਨਹੀਂ ਲਾਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਕਵਿਤਾ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ
ਸਬਦਾਵਲੀ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਇੰਝ ਜੁੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ
ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਗਡੀ ਨਾਲ, ਫਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਇਟਾਂ ਥਿਟ
ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਧਿਛੋ ਚੋਰੀ—ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨਿਡਟ
ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਉਹ ਸੁ ਪੂਰਣਮਾ ਦੀ ਛਾਨਣੀ ਵਾਂਗ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤਰੇ।

ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਭਾਵਯੁਕਤਾ,
ਰਵਾਨੀ ਤੇ ਵਚਨ ਬਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਸਿਰੇ ਦਾ ਆਲਸੀ
ਹੈ, ਸਿਰੇ ਦਾ ਵੇਧਿਆਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰੂਪੀ ਪੈਸੇ ਦੇ ਗੁਆਣ
ਦਾ ਆਈ, ਬੇਫਿਕਰਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਕ੍ਰਹਿ ਦਾ ਤਾਂ
ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲਾਪਰਵਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਕੌਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉਸਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਜਨਮਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਚੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ
ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਦੇ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਕ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ, ਜਿਸ ਕੌਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਜੇ ਉਹਦਾ ਮੂਭ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ
ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦਾ

ਢਲਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸ੍ਰੇਵਿਸਵਾਸ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਭੁਦਰਤ ਨਾਲ ਘੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ੇ-ਫਿਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਵਕਤ ਉਹ ਬਰਧਾ ਵਿਚ ਸਿਰ ਝੁਕਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹੀ ਸੱਚੇ ਹਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਸ੍ਰੀ ਸੀਵਨ ਨਗਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਮੌਜ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਗ਼ਰੀਬ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ

੨੪. ੨. ੬੪.

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਛਮੀ ਨਿਖਾਣੀ ਅਤੇ ਅਲੱਗ ਮੰਨਿਓ ਮਾਰਨਲੜ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ "ਸਹਿਤ ਸੇਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ ਅਤੇ ਅਲੱਚਨਾ ਵੀ।" ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਰਥਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਧਾਰਾਂ ਤੇ ਉੱਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲਕਾਰਾ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਭਾਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਉਸ ਚਿਰਚੇ ਨੂੰ ਉੱਠਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਆਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਉਪਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਭਰਾ ਮਿਲ ਪੈਵਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਮਰ ਰਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੇ ਕਦਾਂਤੀ ਨਾਸਕ, ਰੋਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਸਹੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹਾਹੀਂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਭੇਦਾਂ—ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਗਦਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲਾ ਭੇਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਜੇ ਸਿਖਣਾ-ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਐਟਮ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਰਸਿਕ ਪਿਰਵਾਨਾਂ ਨੂੰ—ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾ—ਗ੍ਰਿਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖੁੱਭਾਈ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਹਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸ੍ਰ. ਅਮਨੀਕ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ, ਸਮਾਜੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਸ਼ਾ ਦਿਨ, ਅਨੋਖੀ ਸੰਗ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਯਾਦ ਗੀਤ ਆਦਿ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਮਦਗੀ ਪੰਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਸਿਹਤਾ ਝਾਨਦਾਰ
ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਬਲੀ-ਹਿਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਮ ਨਾਮਧਾਰੀ
ਗ਼ੈਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਲਈ ਤਾਂਬਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਖੁੰਟ,
ਅਖੁੰਟ ਅਤੇ ਅਮਿਟ ਲਗਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਤਰਾਨਾ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਅਤੇ ਪੀੜੇ ਨਾ ਜੋਰਤ ਸ਼ਹੀਦੀ
ਪੈਮਾਨਾ ਅਸੀਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛਲਕਦਾ ਹੈ।

1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਇਕ
ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ
ਆਦਰਸ਼ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ
ਘਾਟ, ਅਨਯਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਾਧਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ
ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਮਿਹਨਤੀ
ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਆਪ ਮਾਸਕ ਛਾਣਨ ਲਈ ਅਜੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸਿਰਫੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਖਦੇ ਹਨ।—

ਉਹ ਬਣ ਲਕੌਂ ਮਿਹਨਤ ਵਾਲਾ, ਸਭ ਸਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰੇ।

ਭੀਜ ਵੇਖ ਦਿਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣੇ, ਸਭ ਦਿਸ ਦੇ ਪਾਸਾਰੇ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਨ ਦਾ, ਬਸ ਇਹੀ ਸਾਰ ਹੋ।

ਮੋਹਨਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਬਿਨ ਮਿਹਨਤ ਹਾਰੇ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਈ ਨੇ
ਪਿਆਰ ਲੰਗੀਆਂ ਛਾਬਲਾਂ ਅਤੇ ਕੀਤ ਵੀ ਛਾਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਵਿਸ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਅਨਵਿਥਾ ਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਸਾਏ ਲਗਦੇ ਮੁੰਬਜ਼ੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਸਿਧਾਂਤਕ ਵੀ।

ਮੈਂ ਕਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰਥੀ ਹਾਂ।

19/5 ਅਕਤੂਬਰ,
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-18.

ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਰਾਣਾ'
ਐਮ.ਏ., ਥੀ.ਐਲ.

ਅਰਦਾਸ

ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੀਪ ਬਣਾ ਜੋ ਹਰ ਹਿੱਦੇ ਬੁਟਕਾਂ ਲੇਖਾਂ।
ਮੈਂ ਐਸੀ ਪੇਂਟ ਬਣਾਂ, ਜੋ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦਿਆਂ ਕਨਸੇਖਾਂ।

ਮੈਂ ਸਾਬਣ ਬਣਕੇ ਧੋਵਾਂ ਹਰ ਸੀ ਨਿਉਂ ਮਿਲ ਤਮੇਂ ਵੀ,
ਠੰਢੀ ਐਸਾ ਤਾਣ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੈਂ ਬਦਲਾਂ ਚਲ ਸਮੇਂ ਵੀ,
ਨਸ਼ਰਤ ਦਾ ਫਹਿਰ ਗਵਾ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹਿਦ ਸਨੇਹ ਦਾ ਚੋਖਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੀਪ.....

ਆਦਰਸ਼ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੈਂ ਰੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਜੱਭ ਦੇ।
ਵਸਾਂ ਕਿ ਰਾਖੇ ਬਣ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੀ ਪੱਭ ਦੇ।
ਮਤਲਬ ਦੇ ਰੱਖਲੇ ਵੱਪੜਾਂ ਮੈਂ ਦਿਆਂ ਖਿੰਡਾ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ।
ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੀਪ.....

ਜਗ ਦੇ ਹਰ ਕੋਢੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੋਭ ਦੇ ਸੱਚੀਂ ਵਾਲਾਂ।
ਖਾਦੀਂ ਵਿੰਨੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾ ਲਾਂ।
ਪੀੜੀਂ ਵੀ ਵੇਖ ਮਾਨੁਖਤਾ ਮੈਂ ਸਨਿਨਾਂ ਤਾਣ ਖਲੋਆਂ।
ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੀਪ.....

ਬਣ ਮੇਘਲਾ ਮੇਟ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਗਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦ ਰੁਝਾਰਾਂ।
ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੇਰ ਲਿਆਵਾਂ ਜੋ ਰੁਸੀਆਂ ਜਾਣ ਬਹਾਰਾਂ।
ਮਿਲੇ ਮੱਖਣ ਸੁਖ ਦੈਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਸਾਫ਼ਰ ਜਦੋਂ ਖਲੋਆਂ।
ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੀਪ.....

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ

ਉਹ ਨੌਜਵਾਨੋਂ ਬਰੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ।
ਬਦਲ ਦੇਵੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਤਾਰਾ ।

੧ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ਨਾਮੋ ਨਿਬਾਨੋਂ ਕਰੀਬੀ,
ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨ ਰਹੇ ਬਦ ਨਸੀਬੀ,
ਬੁਝਲਤਾ ਦਾ ਬੀ ਬੀ ਕਸਾ ਦੇਵੇ ਨਾਹਰਾ ।

੨ ਉਥਾਣਾ ਨਿਥਾਣਾ ਦਾ ਵਾ ਮਾਰੇ ਬੰਨਾਂ,
ਬਰੇ ਪੂਰੀ ਕਾਥੀ ਦੇ ਲਿਲ ਦੀ ਤਮੰਨਾਂ,
ਉਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਹ ਵਿਘਾਣ ।

੩ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਵਾਹਰ ਨੇ ਆਰਾਮ ਤਿਆਕੇ,
ਹੈ ਪਰਭਾਤ ਹੋਈ ਮੇਰੇ ਬਾਮ ਸਾਕੇ,
ਨ ਹੋਣਾ ਦੇਂ ਸੁਤਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੁਝਾਰਾ ।

੪ ਭਿਵਾ ਜੀ ਤੇ ਪਰਤਾਪ ਦੇ ਝੁਰ ਥੀਰੇ,
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੜੀਰੇ,
ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਹੈ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਭਾਰ ਸਾਰਾ ।

- ੫ ਉਹ ਕਾਇਰ ਨੇ ਜੋ ਹਥ ਤੇ ਹਥ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠੇ,
ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਅਖ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ,
ਤੇ ਭਾਰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਰੇ ਰੋਸ ਭਾਰਾ।
- ੬ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ਅਲਸ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ,
ਸਤਾ ਰਹੀ ਕੇ ਭਾਲਮ ਅਸਾਨੂੰ ਓਰਾਂ ਤੋਂ,
ਹੈ ਏਹੀ ਮਰਜ਼ ਜੋ ਕਰੇ ਬੇਸਹਾਰਾ।
- ੭ ਝੁਕਾ ਦੇਵੇ ਦੇਖੋਂ ਜਹਾਨਤ ਵਾ ਭੋਰਾ।
ਭਜਾਓ ਅਜੇਹੀ ਨਾ ਮੁੜ ਪਾਏ ਵੇਰਾ,
ਬਹਾ ਦੇਵੇ ਘਰ ਘਰ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਧਾਰਾ।

੦:---:੦

ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਕਿਸਾਨ

ਫਸਲਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇ ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਕਿਸਾਨ।
 ਅਜ ਖੇਤੀਂ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਛੋਈ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੂਫਾਨ।
 ਜਾਂ ਧਰਤੀ ਕਿਤੇ ਥੁਰਾ ਲਿਆ ਬਹੁ-ਮੂਲ ਸੁਨਹਿਰੀ ਥਾਨ।
 ਅਜ ਫੂਲਣ ਫਸਲਾਂ ਲੋਹ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਭੰਗੜੇ ਪਾਣ ਜਵਾਨ।
 ਜਿਥੇ ਰੋਣ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸੁਰਮੇ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਕਾਨ।
 ਤਿਥੇ ਅਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਸ ਲਈ, ਹਰ ਢਾਂਡੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ।
 ਇਹ ਜੰਗ ਅਜੇਹੀ ਲੜਨਗੇ, ਜੋ ਲਭੇ ਤਾਂ ਵਸੇ ਜਹਾਨ।
 ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਸਭ ਦੀ, ਜੋ ਬਖਸ਼ੇ ਸਭ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਨ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਵਿਸਾਖ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵਾਢੀ ਆਣ ਪਵੇ।
 ਨਹੀਂ ਘਰ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਮਾਂ ਵਈ, ਹਰ ਅੰਗ ਵਿਚ ਜਾਨ ਰਵੇ।
 ਅਜ ਖੇਤੀਂ ਭੁੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ, ਪਏ ਫਸਲੀਂ ਤਪਣ ਤਵੇ।
 ਤਕ ਵਾਢਾ ਧੁੰਆਂ ਤੰਦੂਰ ਦਾ, ਖਿਚ ਦੂਣੀ ਪਾਤ ਲਵੇ।
 ਕਿਸੇ ਦਾਣਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ, ਅਸ ਦਿਤੀਆਂ ਖੂਬ ਲਿਪਾ।
 ਕਿਸੇ ਪਾੜੇ ਅਪਣੇ ਥਾਪ ਨੂੰ, ਦਿਤਾ ਸਾਇਬਲ ਯਾਦ ਕਰਾ।
 ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਲੈਣਾ ਔਰਕੀਂ, ਇਕ ਥੋਠਾ ਨਵਾਂ ਪਵਾ।
 ਛੋਈ ਕੁਝ ਆਖੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਜਾਂ ਜੋਗ ਨਗੇਰੇ ਲਿਆ।
 ਇਉਂ ਜਾਪੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹੋ ਜਾਸੀ ਪੂਰੀ ਆਸ।
 ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰ ਕਰ ਬੀਜੀਆਂ ਰਬ ਮੋਟੁ ਸਭ ਦੀ ਪਿਆਸ।
 ਉਹ ਤਕ ਤਕ ਤਲੀਆਂ ਮਲਨਗੇ ਜੋ ਕਰਦੇ ਨਿਰੇ ਬਿਆਸ।
 "ਅਮਰੀਕ" ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਮਿਲੇਗਾ, ਬਿਨ ਮਿਹਨਤ ਬਿਨ ਅਭਿਆਸ।

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ ਤੇ ਆਖਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ,
ਆਈਂ ਸੁਤੀ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਜਗਾਣ ਨੂੰ,
ਰਲ ਭੁਠ ਨਹੀਂ,
ਤਕ ! ਪਾਇਆ ਵਸਨਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਟ ਨਹੀਂ ।

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ ਤੇ ਆਸਾਂ ਸਭ ਪੂਰੇ ਕੀ,
ਹੁਣ ਬਿੰਦਗੀ ਨ ਭੁਝ ਚਿਰ ਭੁਰੇ ਕੀ,
ਚੱਲ ਆਏ ਕਾ,
ਸੁਖ ਸਾਡੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਨਿਠ ਪਾਏਗਾ ।

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ ਤੇ ਲੜੀ ਅਸ ਲਹਿਰ ਵੇ,
ਸਾਪੇ ਵਕ ਪਈ ਸੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਵੇ,
ਸੁਟੀ ਰੋਂਬ ਨੇ,
ਆਵਏ ਨ ਕਿਸੇ ਵੇ ਵੀ ਭੋਏ ਪਖ ਨੇ ।

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ ਤੇ ਕਦ ਕਦ ਹੋਏ ਆ,
ਸਾਪੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਾਗਰੀਂ ਡਬੋਏ ਆ,
ਸੱਚੀ ਗਲ ਵੇ,
ਰਬ ਸਾਡੇ ਦੁਖ ਦਿਤੇ ਦੁਰ ਘੱਲ ਵੇ ।

(੧੩)

ਵਾਢੀ ਆਈ ਦੇ ਤੇ ਆਖੋ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ,
ਜਿੰਨੇ ਮੇਟ ਦੇਣਾ ਤੰਢੀ ਵਾਲੇ ਸਾਇਆਂ ਨੂੰ,

ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰੋ,
ਦਾਇਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭੇ ਕੋਠੀਆਂ ਭਰੋ।

ਵਾਢੀ ਆਈ ਜਿਸ ਲਾਇਆ ਕੰਮ ਸਭ ਨੂੰ,
ਕਹਿਣ ਕੰਮ ਚੋਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਿਹੜੇ ਯੱਭ ਨੂੰ,

ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ,
ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕ ਜੇ।

ਮਿਹਨਤ

੧.

ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਜੀ ਸਾਜਨ ਹਾਰੇ।
ਓਦ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵੀਰੇ ਬਾਲੇ, ਮੇਟੇ ਬੁਲ ਅੰਧਿਆਰੇ।
ਗਗਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੀਨਾਂ ਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਲ ਜਲ ਤਾਰੇ।
ਪਰਬਤ ਕੰਧਾਂ, ਛੱਤ ਅਸਮਾਨੀ ਕੀਤਾ ਕੋਟ ਤਿਆਰੇ।
ਸਿੰਗਲ, ਬੂਟੇ, ਬਨਸਪਤ ਉਪਜੀ, ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੇ।
ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਪਾਏ ਜੰਤੂ, ਕੀਤੇ ਖੋਲ ਨਿਆਰੇ।
ਜੰਤ ਚੋਂ ਮਾਨੁਖਾ ਦੇਹੀ, ਕੀਤੀ ਚਾ ਸਰਦਾਰੇ।
ਦੇ ਕੇ ਜਨਮ ਮਾਨੁਖਾ ਰਕ ਨੇ, ਫਿਰ ਇਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

੨.

ਅਸਰਕ ਹੈ ਮਘਲੂਕਾ ਵਿਚੋਂ, ਉੱਤਮ ਤੇਰਾ ਮਿਆਰੇ।
ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਇਕੋ ਕੁਰ ਪੜ੍ਹ ਲੈ, ਅੰਦਰਸਨ ਪਿਆਰੇ।
ਸ਼ਰਫ਼ ਬਣਾ ਲੈ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਬਸ ਮਿਹਨਤ ਵਰਕਾਰੇ।
ਪਾਣੀ ਪੈਣ ਅਕਲ ਪਈ ਬਚੇ, ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਵੇਗਾਰੇ।
ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣੇ ਹਥੀਂ ਵਡੀ ਮੁਹਾਰੇ।
ਭੈਮ ਭਾਖੜੇ ਵਰਗੇ ਲੱਖਾਂ, ਮਿਹਨਤ ਪਈ ਉਸਾਰੇ।
ਅਧ ਅਸਮਾਨੀ ਉਡਣ ਹਾਥੀ, ਦੂਰੋਂ ਸੁਟੇ ਘੁਕਾਰੇ।
ਸੰਤਰ ਹੋਣ ਅਸੰਤਰ ਥਾਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਹੰਡਲਾ ਮਾਰੇ।

(੧੫)

ਮਿਹਨਤ ਘਰ ਘਰ ਚਾਨਣ ਕਰਦੇ ਸਿਨ ਅਕਠੀ ਸੰਗ ਤਾਰੇ ।
 ਧਰਤ ਦੁਆਲੇ ਭੇੜੇ ਲਗਦੇ ਵਿਚ ਪਲਕਾਂ ਝਲਕਾਰੇ ।
 ਜਲਾਂ'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਸਦੀ ਤੱਕ ਲੈ, ਸਹਿਰਾਵੀਂ ਜਲ ਧਾਰੇ ।
 ਮਿਹਨਤ ਪਈ ਬਿਨ ਤ ਹੋਂ ਗੋਂਦੀ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਮਲਹਾਰੇ ।
 ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਰਥਤ ਸਾਗਰ, ਮਿਹਨਤ ਫੋਲ ਸੁਆਰੇ ।
 ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਈਵੇ ਮਿਲਦੇ, ਵਾਹ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਕਾਰੇ ।
 ਮਿਹਨਤ ਬਿਨ ਪੋੜੀ ਪਈ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਉਂਚੇ ਸਿਖਰ ਚੁਥਾਰੇ ।
 ਸਿੱਧਾ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ, ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾਈ ਕਾਰੇ ।

ਉਹ ਬਣ ਸਕਦੇ ਮਿਹਨਤ ਵਾਲਾ ਜਗ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰੇ ।
 ਵੋਲ ਵੇਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸਭ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਾਰੇ ।
 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬੱਸ ਏਹੀ ਸਾਰੇ ।
 ਮਿਹਨਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੈ ਹਰ ਥਾਂ ਬਿਨ ਮਿਹਨਤ ਬੱਸ ਹਾਰੇ ।

ਸਾਵਣ ਦੀਆਂ ਝੜੀਆਂ

ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਾਵਣ ਦੀਆਂ ਝੜੀਆਂ ਨੇ ।
ਲੈ ਆਈਆਂ ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੇ ।

ਲੋਅ ਦੀ ਕੁੱਤ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ,
ਅਲਮਸਤ ਹਰਿਕ ਜੀ ਜੰਤ ਹੋਇਆ ।
ਅਜ ਮਿਹਰਵਾਨ ਭਲਵੰਤ ਹੋਇਆ,
ਸਗ ਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਹੋਇਆ ।
ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਟੁਟੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਨੇ,
ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਮੁੜੀ ਹੋਏ ਖੁਲਸੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ,
ਰੋਗ ਲਗੇ ਰਹਿਣੀਆਂ ਬਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ,
ਸੁਨੇ ਮਸਤੀ ਕੁੰਝੀਆਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ,
ਭਰ ਜੇਬਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਵਹਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ।
ਬਸ ਜਲ ਥਲ ਹੋਈਆਂ ਰੜੀਆਂ ਨੇ,
ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਬਾਗ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਲੇ ਮੋਰ ਪਿਆ,
 ਕਿਤੇ ਬਦਲਾਂ ਦਾ ਵੇ ਸੋਰ ਪਿਆ।
 ਮੀਂਹ ਵਸਦਾ ਢੋਲੇ ਢੋਰ ਪਿਆ,
 ਜਗ ਨੱਚਦਾ ਵੇ ਵਿਚ ਲੋਰ ਪਿਆ।
 ਔਹ ਵੇਰ ਘਟਾਵਾਂ ਚੜੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਅਜ ਠਾਵੀ ਬਣੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਨੇ,
 ਫੈਨ ਛਪਰੀਆਂ ਸਭ ਰੁੜ ਚਲੀਆਂ ਨੇ।
 ਟੁਟ ਚਲੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਨੇ,
 ਅਜੇ ਤੀਕ ਨ ਧਾਰਾਂ ਠੁਲੀਆਂ ਨੇ।
 ਕੱਚਿਆਂ ਵੀਆਂ ਐਕੜਾਂ ਬਣੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਕਿਤੇ ਘਰ ਘਰ ਪਕਦੇ ਪੂੜੇ ਨੇ,
 ਕਿਸੇ ਖੀਰ ਨਲ ਵਿਭ ਤੂੜੇ ਨੇ।
 ਕਿਤੇ ਸਾਜਨ ਮਿਲ ਪਏ ਕੂੜੇ ਨੇ,
 ਸਵੀਆਂ ਕਲ ਭਾਹੇ ਮੂੜੇ ਨੇ।
 ਅਜ ਮਿਲੀਆਂ ਚਿਰੀਂ ਵਿਭੜੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਰਬ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਲਾਇਆ ਦੇ,
 ਕੋਈ ਲਾਗਾਂ ਪੱਟਣ ਧਾਇਆ ਦੇ।

(੧੮)

ਕਿਸੇ ਕੋਟੂ ਵਿਚ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਏ,
 ਕੋਈ ਬੀਜ ਬਰਾਨੇ ਅਪੋਇਆ ਏ।
 ਜੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ.....

ਕੋਈ ਛੋਠੇ ਵੇਰ ਬਣ ਦਾ ਏ,
 ਪਿਆ ਰਿਹਤਾ ਠੀਕ ਬਰਾਂਦਾ ਏ,
 ਕੋਈ ਟਿਕਿਉਂ ਰੇਤ ਲਾਖ ਦਾ ਏ,
 ਕੋਈ ਗਿੱਲੇ ਲਿਫ ਸੁਕਾਂਦਾ ਏ।
 ਜਿੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧਿਆਂ ਅਤੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ...

ਮਥਰਾਂ ਆ ਭੋਰੇ ਲਾਏ ਨੇ,
 ਉਹਨਾਂ ਝੁੰ ਝੁੰ ਰਾਗ ਸੁਨਾਏ ਨੇ।
 ਨਾਲੇ ਤਾਪ ਸੁਨੇਹੋ ਆਏ ਨੇ,
 ਜਿਸ ਦਬ ਦਬ ਕਾਂਝੇ ਲਾਏ ਨੇ।
 ਪਏ ਮਾਰਨ ਲੋਕੀਂ ਛਤੀਆਂ ਨੇ,
 ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਾਵਣ ਦੀਆਂ ਛਤੀਆਂ ਨੇ।

ਤੂੰ ਆਇਓਂ

੧. ਸਾਵਨ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਵਿਸਰਨ ਜੀਕਰ, ਲੋਆਂ ਹਾੜ ਤਪੋਈਆਂ ।
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਬੋਸ ਰਾਤ ਹਿਜਰ ਦੀ ਭਰ ਭਈ ਨਾਲ ਸੁਕੀਯੀਆਂ ।
੨. ਸਾਵਨ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਪੁਲਰਨ ਜੀਕਰ, ਬਾਝਾਂ ਸੋਕ ਸੁਕੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਮੈਂ ਬੀਕਰ ਰੋਕਾਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰਿਏ ਵੁਟੀਯੀਆਂ ।
੩. ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਨੁਕੁਕਟ ਜੀਕਰ, ਸਖੀਆਂ ਪੀਂਘ ਵੁਟੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਮਨ ਪਿਆ ਹੁਲਾਰੇ, ਲਾਮੀਆਂ ਸਾਣ ਭਰੀਯੀਆਂ ।
੪. ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਢੁਲਟ ਜੀਕਰ, ਕੀਮੀਆਂ ਸਰੀ ਤਰੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਖਿੜਿਆ, ਛੱਡਾਂ ਦੂਟ ਸੁਹੀਯੀਆਂ ।
੫. ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਫਰਸਨ ਜੀਕਰ, ਪਲ ਪਲ ਪਟਾਂ ਚੜ੍ਹੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੰਥਵੀਂ ਅਖੀਆਂ ਵੇਖ ਵਹੀਯੀਆਂ ।
੬. ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਮਛਰਨ ਜੀਕਰ, ਨਦੀਆਂ ਹੜੀਂ ਵਰੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਮਨ ਭੁਏ ਚੜ੍ਹਿਆਂ, ਰੀਝਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਭੀਯੀਆਂ ।
੭. ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਮੁਕਟ ਜੀਕਰ, ਰੁੱਤਾਂ ਅਕਨ ਬਲੀਯੀਆਂ,
ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਤਾਂ ਵੇਖ ਬਹਾਰਾਂ ਪਤ ਵਸ ਚਤਿਹ ਕਰੀਯੀਆਂ ।

ਅਲਵਿਦਾ

(ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ)

(ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਕੂਲੋਂ ਅਖੀਰੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨ
ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਵੀਰਾਂ ਜਹੇ ਬਕਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਹੀ ਗਈ)

ਅਲਵਿਦਾ ਓ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਲਵਿਦਾ,
ਬੁਝ ਇਛਾਵਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਤੈਥੋਂ ਛਿਦਾ।
ਕੌਮ ਦੇ ਅਯਾਸ਼ ਦਾ ਬਣ ਆਡਤਾਬ,
ਰਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਹੋ ਕਾਮਯਾਬ।
ਉਠ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਰ ਚਲਣਾ,
ਥਿਨ ਤੋਰੇ ਇਹ ਵਕਤ ਕਿਸ ਪਹਿਚਾਨਣਾ।
ਬਦਲ ਦੇ ਤੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਤਬਦੀਰ ਨੂੰ,
ਤੇਰੇ ਦੇ ਬੇਇਲਮੀ ਦੀ ਚੰਜੀਰ ਨੂੰ।
ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮਿਹਨਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਨੇ,
ਮਿਹਨਤੀ ਮਾਨੁਖ ਦੇ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਨੇ।
ਟੀਸੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਦਾ,
ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਮੁਬਕਲਾਤਾਂ ਬੇਬਹਾ।

(੨੧)

ਪਰ ਬਹਾਦਰ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਂਵਦੇ,
 ਹਰ ਕਦਮ ਆਪਣਾ ਅਗੇਰੇ ਪਾਂਵਦੇ।
 ਵਕਤ ਹੈ ਅਜ ਚਿੰਦਗੀ ਜੰਵਾਰ ਨੂੰ,
 ਔਕੜਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕਰ ਪਾਰ ਲੈ।
 ਹੋਸਲਾ ਰਖ ਕੇ ਜੇ ਵਧਦਾ ਜਾਏਂਗਾ,
 ਇਕ ਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮੌਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਏਂਗਾ।
 ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਮੋਹਨਤ ਤੋਰੀ,
 ਸਫਲਤਾ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਵਿੱਛਤ ਮੇਰੀ।

ਅਲਵਿਦਾ

(ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ)

ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਆਖਾਂ ਅਲਵਿਦਾ,
ਮਾਸ ਨਹੁੰਆਂ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਵੀਕਰ ਜੁਦਾ।
ਪਰ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਵਾਂ ਸਾਰੀਆਂ,
ਵੇਦੀਆਂ ਨੇ ਟੋਰ ਧੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ।
ਹਰ ਨਦੀ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਨੀਰ ਨੂੰ,
ਰਹਿੰਦੀ ਦੇ ਰਖ ਕੇ ਧੀਰ ਨੂੰ।
ਬਾਗ਼ਬਾਂ ਹਰ ਬੁਲ ਨੂੰ ਖੇਤਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ,
ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਚਿਤਰਦੈ ਹਰ ਨਕਸ਼ ਤੇ।
ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਹਿਕਾਂ ਖਿੰਡਾਵਨ ਵਾਸਤੇ,
ਤੋਰਦੇ ਸੋਜਾਂ ਸਜਾਵਨ ਵਾਸਤੇ।
ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ੇ ਵਰਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ,
ਤੇਰੇ, ਕਹਿਨਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨ ਡਾਮਕੀਨ ਹੋ।
ਪੇਕਿਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਧੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ,
ਰਖਵੀਆਂ ਹਰ ਹਾਲ ਨੇ ਬਣ ਸਿਆਣੀਆਂ।

(੨੩)

ਨੀਰ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਵਿਛੜ ਕੇ ਧਾਰ ਤੋ,
 ਦੂਰ ਕਦੇ ਡੋਖੜੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ।
 ਦੂਰ ਤਕ ਫੁਲ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ,
 ਚਾਰ ਚੰਨ ਨੇ ਥਾੜ ਤਾਈਂ ਲਾਂਭੇ।
 ਮਿੱਠੀ ਵੀ ਐਸੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਆਸ ਹੈ,
 ਆਸ ਪੂਰੇਕਾ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੈਂ

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੈਂ ਸੂਰਜ ਭਾਬੇ,
ਪੂਰਬ ਦੀ ਥਾਂ ਪਛਮੋਂ ਚੜ੍ਹ ਪਏ,
ਪ੍ਰੀਤ ਅਸਾਭੀ ਟੁਟਣੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ ਸੈਂ ਇਹ ਸਭੇ ਨਦੀਆਂ,
ਬਰਫ ਭਾਬੇ ਉਲਟੇ ਰਹਿਣੀ,
ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਕੁਝ ਟੀ ਨਹੀਂ।

ਉਂਨ ਬਣੇ ਅਗਨੀ ਦਾ ਡੋਲਾ,
ਝਾਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗ ਵਰਸਾਏ,
ਬਲੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੁਭਣੀ ਨਹੀਂ।

ਬਦਲੇ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਹਿਮਾਲਾ,
ਛਿਟ ਪਾਣੀ ਨ ਰਹੇ ਸਮੁੰਦਰੀ,
ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਲਿ ਨਿਖੁਟਣੀ ਨਹੀਂ।

ਪਰ ਨ ਸੂਰਜ ਪਛਮੋਂ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਨ ਨਦੀਆਂ ਵੇ ਰਹਿਣ ਹੀ ਬਦਲੇ,
‘ਪਰ’ ਕਿਸਮਤ ਮੇਰੀ ਬਦਲ ਜਾਈ।

(੨੫)

ਛਾਨਟੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ,
ਅੱਲ੍ਹੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਠੰਡ ਵਰਸਾਏ,
'ਬਸ' ਵਰਤ ਮੇਰੇ ਤੇ ਅਕਲ ਗਈ।

ਓਸੇ ਥਾਂ ਹੀ ਖੜੀ ਹਿਮਾਲਾ।
ਨੱਚ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਾਗਰੀਂ ਲਹਿਰਾਂ,
ਮੁਕ ਮੇਰੀ ਪਰ ਗ਼ਫਲ ਗਈ।

ਤੋਰੀ ਅੜੀ ਬਿਨਾਂ ਐ ਸਾਜਨ,
ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨੀਲਮ ਬਧ ਹੈ,
(ਬਸ) ਬਾਹਤ ਹੀ ਹੋ ਕਤਲ ਗਈ।

ਇਕ ਤਰਲਾ

ਤੇਰੀ ਬੇਰੁਖੀ ਪੁਆ ਲਾਂ, ਬੋਲੀ 'ਚ ਜਾਣ ਕਲੀਆਂ।
ਹਿਜਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਤੁਰਕੇ, ਚਾਹੇ ਬੁਲਸ ਜਾਣ ਤਲੀਆਂ।

੧. ਲੋਰਾਂ 'ਚ ਕਲੀਆਂ ਮਾਣੇ, ਕੁਝ ਕਮ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ,
ਬੀਹ ਹੋਇਆ ਵਕਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸ਼ਾਂ ਜੋ ਮਰ ਨੇ ਢਲੀਆਂ।
੨. ਤੇਰੇ ਹਰ ਸਿਤਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂ ਕਹਿਮਤ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਜਣਾਂ,
ਬਦ ਬਖਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਆਗਤ, ਦਰ ਤੇ ਜੋ ਆਣ ਖਲੀਆਂ।
੩. ਮੇਰੀ ਹਰ ਘੜੀ ਜੋ ਬੀਤਿ, ਦੇਹਾਖ ਦੀ ਰਾਤ ਬਣ ਜਾਵਿ,
ਮੈਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਇਹ ਵੀ, ਸੰਨੇ 'ਚ ਸੁਲਾਂ ਪਲੀਆਂ।
੪. ਕੋਈ ਵੀ ਤਸੀਹਾ ਵੇ ਨੇ, ਉਥਰਾਂ ਜੋ 'ਸੀ' ਤਾਂ ਆਖੀ,
ਨਹੀਂ ਕਮ ਜੋ ਅੱਜ ਬਰੂਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੇ ਆਣ ਮੱਲੀਆਂ।
੫. ਐਪਰ ਹੋ ਇਕ ਰੁਝਾਰਿਥ ਤੇਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੀ,
ਮਾਰੀ ਵਫਾ ਦੇ ਸੀਨੇ, ਨਾ ਨਬਤਰਾਂ ਅਵੱਲੀਆਂ।

ਰੁੱਸੀ ਸੱਜਣ ਨੂੰ

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮੋੜੇ ਨ ਮਾਰ ਵੇ।
ਜੀਟਾ ਥਾਥ ਤੇਰੇ ਦੁਖਵਾਰ ਵੇ।

੧. ਕਰ ਮਾਓ ਜੁਥਾਨ ਦਰਾਫੀਅਨ,
ਇਕ ਵਾਰ ਕਹੋ ਇਲੈਂ ਰਾਫੀਅਨ,
ਕਰ ਹੋਲਾ ਇਲ ਵਾ ਭਾਰ ਵੇ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮੋੜੇ ਨ ਮਾਰ ਵੇ।
੨. ਇਨਸਾਨ ਮਤਾ ਦਾ ਵੇ ਪੁਤਲਾ,
ਕਿਨ ਕਲਤੀਓਂ ਹੈ ਇਕ ਉਹ 'ਉਤਲਾ',
ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ ਬਸ ਇਕ ਵਾਰ ਵੇ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ.....
੩. ਮਿਥੋ ਅਨਜਾਣੇ ਕਲ ਹੋਈ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰੋਂ ਭਰ ਰੋਈ,
ਕਲ ਪਾ ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਵੇ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਮੋੜੇ ਨ ਮਾਰ ਵੇ।

(੨੮)

੪. ਇਕ ਅਰਬ ਹੈ ਤੇਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵੇ,
ਸੀਨਾ ਤਪਦੈ ਵਾਂਗ ਤੰਦੂਰ ਵੇ,
ਇਨ੍ਹੀ ਫੇਹ ਆਪਣੀ ਨਾਲ ਠਾਰ ਵੇ ।
ਮਿੱਠੀ ਵਿਸ ਮੇਰੇ.....

੫. ਮੈਂ ਬੁਲਾ, ਤੂੰ ਭਾਜੇ ਦਿਨਾਇਤ,
ਮੈਂ ਬੁਲਾ, ਤੂੰ ਫਰ ਖਿਰਾਇਤ,
ਤੂੰ ਜ਼ਿੰਤਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਹਾਰ ਵੇ ।
ਮਿੱਠੀ ਵਿਸ ਮੇਰੇ.....

ਚੰਨ ਨਾਲ ਦੋ ਗਲਾਂ

ਚੰਨਾਂ ਵਿਅਰਥ ਲੁਟਾਈ ਜਾਵੇਂ ਚਾਨਣੀਆਂ।
ਮੇਲੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਕਲ ਮਾਨਣੀਆਂ।

ਤੱਕਾਂ ਚਾਨਣੀ ਦਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਵਰਥਾਰ,
ਜਾਪੇ ਕੁਲ ਬਾਇਨਾਤ ਉਤੇ ਆਈ ਦੇ ਬਹਾਰ,
ਜੈਪਰ ਬਦਰਾਂ ਦੇ ਬਾਝ ਕੁਲ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਹਾਰ,
ਸਾਡੇ ਮੇਲ ਨੇ ਹੀ ਕਦਰਾਂ ਵਿਹ ਜਾਨਣੀਆਂ।

ਤੈਰੀ ਚਾਨਣੀ ਦੀ ਬੁਟਿਆਂ ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਦੇ ਕੁਲ,
ਕੂਢੇ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਮੋਤੀ ਬਣ ਬਰਦੀ ਬਲਿਲ,
ਜਦੋਂ ਆਵੇ ਪਰਭਾਤ ਦੇਵੇ ਮਿਟੀ ਬਿਚ ਮੇਲ,
ਕਿੰਨੋ ਲਭਦੇ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀਆਂ ਨੇ ਚਾਨਣੀਆਂ।

ਬਿਨਾਂ ਗਾਹਕ ਪਿਆ ਵੇਚਨਾ ਦੇ ਸੋਇਆਂ ਨੂੰ ਚੰਨਾਂ,
ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਂ ਬਣਜਾਰਾ ਵੇਚੇਂ ਬੋਝੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਨਾਂ,
ਤੇਰੀ ਬੇ ਪਰਵਾਹੀ ਦਾ ਨਾ ਵਿਸਦਾ ਦੇ ਚੰਨਾਂ,
ਲੋਕਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਤੂੰ ਛਾਦਰਾਂ ਨੇ ਤਾਨਣੀਆਂ।

ਅਖੀਂ ਵਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਏ ਉਹਲਾ,
ਦੁਖਾਂ ਉਭ ਪੁਭ ਜਾਣਾ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਘਰ ਢੋਲਾ,
ਕਾਲੇ ਅੰਦਰਾਂ ਰਾ ਵਜੇ ਗਾ ਈਦਾਰ ਦਾ ਪਕੋਲਾ,
ਸਾਂਭ ਰਖੀਂ ਮਤ ਲੋਅਾਂ ਪੈਣ ਭਾਖਣੀਆਂ।

ਖਾਬ

ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਾਬੋ ਭੋਲ੍ਹ ਗਿਆ ।
ਆਬਾਂ ਵਿਚ ਅਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰੰਗਤੀ ਖੋਲ੍ਹ ਗਿਆ ।

ਸਾਜ਼ ਦਿਲੇ ਵਾ ਛਿੜਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਰੱਸ ਹੋਇਆ ।
ਇਹ ਰਸ ਕੁਲੀਆਂ ਬਾਬਾਂ ਉੱਤੇ ਬਾਕਨਮ ਬਣ ਕੇ ਹੋਇਆ ।

ਅਚਨ ਅਚੇਤ ਖਿੜਾਂ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਸੰਮੀਆਂ ਫੇਰ ਬਹਾਰਾਂ ।
ਭਰਿਸ਼ਮੇ ਭੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਾ ਨਸਰੈ ਦੁਖਭੇ ਕੇਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ।

ਭਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਧ ਭਿੜਾਵਾਂ ਕਲੀਆਂ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰੀ ।
ਤੂੰ ਮਿਲਿਐਂ ਘਟ ਚਾਨਣ ਹੋਇਐਂ ਨਿਬੜੀ ਰੈਣ ਅੰਧਿਆਰੀ ।

ਮੇਰੀ ਹਰ ਇਕ ਆਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਬੁਰਕਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਲਾਲੀ ।
ਤਾਹੀਏਂ ਅਜ ਸੂਰਜ ਨੇ ਉਡਕੋਂ* ਕੱਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਲੀ ।

*ਦੁਮੈਲ

(੩੧)

ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਈ ਪਤਨੀ ਨੂੰ

ਸਜਣੀ ! ਅਜੇ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ,
ਬਾਬਾਂ ਦੇ ਕੁਲਦਸਤਿਉਂ ਹਲੇ,
ਆਉਂਦੀ ਦੇ ਖੁਸ਼ਬੋ ।

ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਥ ਮਥਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਅਜੇ ਬੰਦਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ।
ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਰਦਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਥੀ ਨ, ਚਾਹਤ ਦੀਆਂ ਪਿਆਸਾਂ ।
ਅਧ ਖੜ ਬਿਰਝੋਂ ਫੁਟਦੀਆਂ ਲੜਕਾਂ ਕੀਕਰ ਲਥਾਂ ਲਥੇ,
ਸਜਣੀ ਅਜੇ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ ।

ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਨ ਹਾਲੇ, ਮਨਕਲ ਸਾਡੀ ਫੂਰੇ ।
ਬਰਦੇ ਪਾਰ ਚੁਰੇੜੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਟਾਂ ਅਸਾਂ ਸ਼ਰੂਰੇ ।
ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਅਥਾਰਥ ਸਾਂਝੀ ਲਾ ਦਿਲ ਬਰਦੇ ਜੋ ।
ਸਜਣੀ ਅਜੇ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ ।

ਬੇਹਿੰਸ ਹੋਏ ਉੱਪ ਰਹੇ ਨੇ ਅਜੇ ਅਧੂਰੇ ਸਪਨੇ ।
ਉਲਟੀਥਨ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਬਰਥੇ (ਤਾਂ) ਹੋਣ ਪਠਾਏ ਅਪਨੇ ।
ਐਕੜਾਂ ਦੇ ਤੂਫਾਨ ਅਖੀਰੀ ਵਗ ਵਗ ਜਾਣ ਖਲੇ ।
ਸਜਣੀ ਅਜੇ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ ।

(੩੨)

ਜੇਰਾ ਰੱਖ, ਅਸਾਂ ਬੂਟਣੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਪੀਂਘਾਂ
 ਬੇਵਿਭਰੀ ਦੇ ਪਲੇਖ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੋਣੀ ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਨੀਂਦਾਂ ।
 ਰਾਤ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਮੁਝ ਆਵੇਗੀ ਰਖ ਲੈ ਹਾਰ ਪਰੇ ।
 ਸਜਣੀ ਅਜੇ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ ।

ਬਦਲ ਵਿਰਾਦਾ ਜਾਣ ਦਾ, ਰੁਕ ਜਾ, ਮੋੜ ਲੈ ਫੇਰ ਮੁਹਾਰਾਂ ।
 ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਦੀ ਸੋਰ੍ਹੰਧ ਖਾਢੇ ਠਾਹ ਤੇ ਖੜਾ ਖੁਫ਼ਾਰਾਂ ।
 ਨਵ ਪਰਭਾਤ ਦੀ ਲਾਲੀ ਦੇਵੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਨਜੋ ।
 ਸਜਣੀ ਅਜ ਨ ਵਿਦਿਆ ਹੋ ।

ਨਮਲਸਤਾਨ

ਬਿਰਹੇ' ਦੇ ਸਹਿਰਾਵੀਂ ਮਿਲਿਐ,
ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਨਮਲਸਤਾਨ ।
ਆਸ ਵਾ ਬਸ ਇਕ ਵੀਪਕ ਜਰਦੇ,
ਬਾਗੀ ਹਿਰਦੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਨ ।

ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਹ ਜੇ ਨ ਵੀ ਆਵੇ',
ਫਰਸ਼ਾ ਦਿਲ ਕਰ ਬੈਠ ਗਿਆਂ ;
ਤੇਰੀ ਥਾਵੇਂ ਸੁਣ ਐ ਸਾਜਨ,
ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਲੀਤੈ ਜਾਣ ।

ਕਸਮ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਰੂਣ ਨਹੀਂ ਫਰਵਾ,
ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ;
ਕਿਉਂ ਪੁਸ਼ਾਂ ਮੈਂ ਬੰਦੀ ਪਿੰਜਰਾ,
(ਜਦ) ਰੂਹ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਪਛਾਣ ।

ਸੁਖੀ ਰਹੋ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵੀ ਸਾਵੇ',
ਟੁਟਿਆ ਦਿਲ ਇਕ ਦਵੇ ਦੁਆ ।

(੩੪)

ਦਿਲ ਦੀ ਤੈਰੀ ਹਾਂ ਧੰਨਵਾਦੀ,
ਯਾਦ ਸੁ ਕਰ ਚਲਿਆ ਤੇ ਦਾਨ ।

ਮੁਰਖ ਨੇ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ,
ਅਭ ਕਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ;
ਦੋਣੇ ਮਹਿਬ ਕਿਸੇ ਅਭ ਹੋਵੇ,
ਵੱਡਣ ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਰੂਝਾਨ ।

ਰੂਪ ਰਾਣੀ

ਹੈਲੇ ਹੈਲੇ ਲੰਘ ਪੈਣੇ, ਸ਼ੰਧਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿਚੋਂ,
ਪੈਲੇ ਪੈਲੇ ਬਦਮ ਟਿਕਾ ।
ਬੁਝੀ ਵੇ ਪੰਝੂਕੇ ਵਿਚ, ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਰੂਪ ਰਾਣੀ,
ਦਬੇ ਮਤ ਵੇਸ ਨੂੰ ਜਗਾ ।
ਰਿਸਮੇਂ ਨੀ ਜਹਿਜੇ ਤਕ, ਆਸ ਦੇ ਬਰੇਖੇ ਵਿਚੋਂ,
ਬੁਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁਸਕਾ ।
ਬੈਠ ਕੇ ਪੁਆਈ ਨੀ ਅਡੋਲ ਕੋਈ ਫੇੜ ਦੇਵੀਂ,
ਨਗਮਾ ਸੇ ਦਬੇ ਨਸਿਆ ।

੨.

ਨਿੰਮ੍ਹੀ ਨਿੰਮ੍ਹੀ ਚਾਨਣੀ ਦੀ ਚੰਦ ਜਹੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ,
ਸੋਨੇ ਵੰਨੀ ਰੰਗ ਲਿਬਕਾ ।
ਨਜ਼ਰਾਂ ਨ ਲਗ ਜਾਣ ਰਾਣੀ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣਾਂ ਨੂੰ,
ਟੂਟਾਂ ਕੋਈ ਪੀਰ ਤੋਂ ਕਰਾ ।
ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀਏ ਅੱਭੀ ਤੂੰ ਨੱਚ ਪਰਛਾਤੇ ਕਰਾ,
ਪੈਲਾ ਪੈਲਾ ਗ਼ਿਦੜਾ ਵਜਾ ।
ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵੇਸ ਨੇ ਲੰਘਾਈ ਵਿਚ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ,
ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਕੀਤਾ ਸੁ ਟਿਕਾ ।

(੩੪)

੨-

ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ, ਸੁਣੋ ਨੀ ! ਜਗਾਈਦਾ ਏ,
ਲਖ ਲਖ ਕਰੀਏ ਉਪਾ ।

ਕਾਹਲਾਂ ਕਾਹਲਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋ ਰਾਣੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਾ,
ਕਾਰਿਓ ਨ ਓਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਾ ।

ਮੋਠਾ ਮੋਠਾ ਤਿੰਨੇ ਕਲ, ਛੋੜੇ ਨੀ ਸੰਗੀਤ ਕੋਈ,
ਸੁਪਨੀਂ ਜੋ ਜਾਏ ਨੀ ਸਮਾ ।

ਓਸ ਦੇ ਪੰਖੂੜੇ ਤੇ ਸੁਰੰਧੀਆਂ ਖਸੇਰ ਦੇਵੇ,
ਭਰੇ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਨੀ ਡਿਥਾ ।

ਨਿੱਘੇ ਨਿੱਘੇ ਹਥੀਂ, ਵਿਚ ਤਲੀਆਂ ਜੁਲੂਟ ਕਰੋ,
ਕਰਿਓ ਨ ਕਾਹਲੀ ਨੀ ਜ਼ਰਾ ।

ਪਹਿਲੀ ਪਹਿਲੀ ਤਕਣੀ ਜੋ ਭਰੀ ਦੇ ਖੁਸ਼ਮਾਰਾਂ ਨਾਲ,
ਝੋਲੀਆਂ 'ਚ ਲਇਓ ਨੀ ਪੁਆ ।

ਹੋਸ਼ ਦੀ ਲਗਾਮ ਹਥ ਰਖਿਓ ਤਨੋਣ ਦੇ ਕੇ,
ਕਰੋ ਮਤੇ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ ਝੁਲਾ ।

ਬੁਕ ਬੁਕ ਕਰੋ ਪਰਟਾਮ ਜਦੋਂ ਬੈਠ ਜਾਏ,
ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ।

ਪੌਜੀਂ ਪੌਜੀਂ ਕਰੋ ਨੀ ਖੁਸ਼ਮਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵੇਂ,
ਗੱਲ ਮੋਰੀ ਲਵੋ ਨੀ ਮਨਾ ।

ਅੰਗ ਅੰਗ ਸਾਂਝੇ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤਾਈਂ,
ਹੋਵੇ ਨ ਉਦਾਸ ਨੀ ਜ਼ਰਾ ।

(੩੭)

ਮੇਰਾ ਦਰਦ

ਮੇਰਾ ਦਰਦ ਮੇਰੀ ਹਯਾਤੀ ਦਾ ਹੋਲਾ ।
ਇਹ ਹਿਸਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਨਾਵੇ ਰੰਗਲਾ ।

ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਿਗਰ ਘੋਲ ਪੀਤੀ ।
ਝਕਾਇਤ ਨ ਝਿਕਵਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕੀਤੀ ।

ਮੁਸੀਬਤ ਹਰਿਥ ਨੂੰ ਮੈਂ ਟਿਥ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀ ।
ਕਮਾਂ ਦੇ ਡੁਕਾਨੀ ਨ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਵਾਥੀ ।

ਮੈਂ ਨੈਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਬਿਨ ਬੋਤੀ ਤਰਿਆ ।
ਸੁਮੇਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਰੇ ਹਾਂ ਬਿਨ ਰਾਹੋਂ ਚੜਿਆ ।

ਸਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਸਨ ਹਛਾਰਾਂ ।
ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕਤਾਰਾਂ ।

ਹਰਿਕ ਤਾਵੀ ਯੋਜਾ ਮਛਾ ਮੈਂ ਢਾਕਿਆ ।
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜ ਤੀਕ ਨ ਹੋਛ ਆਇਆ ।

ਮੇਰੀ ਬਹਿਨਬਾਹੀ

ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਾਵਸ਼ਾਹ ਬਣ ਲੱਖਾਈ।
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਰੀ ਬਹਿਨਬਾਹੀ।

ਮੇਰਾ ਤਖ਼ਤ ਖੋੜਾ ਮੇਰਾ ਤਾਜ ਹਾਸਾ,
ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਹਰਿਕ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ।
ਥਰੇ ਦੂਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਸਿਆਹੀ।
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ.....

ਮਝਾਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨੇ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੀਰੇ,
ਮੈਂ ਗੀਤੋਂ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤਖ਼ਸਮ ਛਾਖੀਰੇ,
ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਹੈ ਮਨਾਹੀ,
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ.....

ਹਕੂਮਤ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਆਰੀਬੀ ਅਮੀਰੀ,
ਨੇ ਭਾਰੀ ਜ਼ਰਮ ਅਜਾਬੀ ਤੇ ਹਕੀਰੀ,
ਬਰਾਬਰ ਰਹੇ ਹੈਂ ਹੁਕਮ ਬਾਵਸ਼ਾਹੀ,
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ.....

(੩੯)

ਹੈ ਨਫਰਤ ਦੀ ਵੈਠਲ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰ ਸੋਨਾਂ,
ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਫਰ ਬਸ ਰਿਆਇਆ ਤੋਂ ਲੈਨਾਂ,
ਮੁਹੱਬਤ ਸਿਖਾਵੇ ਮੇਰਾ ਹਰ ਸਿਪਾਹੀ,
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ.....

ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਨ ਲੰਘਾਵੀ।
ਹੈ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਰੀ ਬਹਿਨਭਾਰੀ।

੦:---:੦

ਮੈਂ ਕੀਹ ਹਾਂ ?

੧.

ਮੈਂ ਕੀਹ ਹਾਂ ਤੇ ਕੀਹ ਕਰ ਸਕਨਾਂ,
ਬੇਕਦਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੀਹ ਜਾਣੇ ।
ਇਹਨੂੰ ਕਸ ਪੀਹਣਾ ਆਉਂਦਾ ਦੇ,
ਜਿਉਂ ਢੱਕੀ ਦੇਵੇ ਪੀਹ ਢਾਣੇ ।

੨.

ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ,
ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਸਕਨਾਂ ।
ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੀ ਥੋੜੀ ਤੇ,
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਤਰ ਸਕਨਾਂ ।

੩.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਏ,
ਉਹ ਜਲਵਾ ਵੇ ਤੂਰ ਵਿਖਾ ਸਕਨਾਂ ।
ਜਾਹ ਕੇਲਿਓਂ ਕਾਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ,
ਮੈਂ ਕੋਹੇ ਨੂਰ ਬਣਾ ਸਕਨਾਂ ।

(੪੧)

੪.

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੋਮਾਂ ਪਿਆਰ ਵਾ ਦੋ,
ਕੋਈ ਵੇਖੇ ਹੋਵਨ ਜੇ ਕਦਰਾਂ।
ਹੈ ਹਿਰਦਾ ਚੋੜਾ ਗਯਨ ਜਿਉਂ,
ਕੋਈ ਵੇਖੇ ਅਪਤਨ ਜੇ ਨਜ਼ਰਾਂ।

੫

ਸੁਣ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਵੀ ਮੋਮ ਬਣੇ,
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੈ ਉਹ ਗੀਤ ਭਰੇ।
ਮੇਰੀ ਪਿਆਰ ਕੁਥੀ ਇਕ ਸੁਰ ਨੁਣ ਬੈ,
ਕਿਉਂ ਨ ਉਹ ਸਭ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ।

੬.

ਭੇ ਆਸਾਂ ਦੀਆਂ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ,
ਮੈਂ ਲਾਵਾਂ ਵੇਲਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ।
ਮੇਰੇ ਬਿਆਲ ਦੇ ਘੋੜੇ ਪੁਜਦੇ ਨੇ,
ਜਿਥੇ ਮੁੱਥਣ ਹੋਂਦਾਂ ਬਿਆਸ ਦੀਆਂ।

(੪੨)

ਕਲਮ ਹੁਣੇ ਕਿਉਂ ਰੁਕਦੀ ਦੇ ?

੧.

ਅਜੇ ਤਾਂ ਦਰਦ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣੇ ਪੈਣੇ ।
ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਹਾਂ ਦੇ ਅਵਸਾਨੇ ਕਹਿਣੇ ਪੈਣੇ ।
ਏਸ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਦੀ ਅਖ ਢੋਂ ਅਜੇ ਉਹ ਹੰਝੂ ਵਹਿਣੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਲ ਪੱਥਰ ਹੋਏ ਮੇਮ ਵਾਂਗ ਕਰ ਲੈਣੇ ।

੨.

ਏਸ ਕਲਮ ਨੇ ਅਜੇ ਚਿਤਰਨੇ, ਬਰੂਣਾ ਭਰੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ।
ਚੋਭਾਂ ਸਹਿ ਸਹਿ ਥਿਵੇਂ ਰਾਬਣੇ ਛਡਣ ਤਖ਼ਤ ਹਥਾਰੇ ।
ਕਿਵੇਂ ਬਹਾਨੇ ਪਾ ਪਾ ਸਾਜਨ, ਜਾਂਦੇ ਤੋੜ ਸਹਾਰੇ ।
ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਯਾਦਾਂ ਭਰੇ ਪਟਾਰੇ ।

੩.

ਅਜੇ ਕਰੀਬਾਂ ਤਾਈਂ ਚੀਰੇ, ਸਬਰਾਂ ਦੀ ਢੇ ਧਾਰੀ ।
ਚਮਕ ਮੁਲੰਮੇ ਦੀ ਨੈ ਹਾਲੇ, ਅਸਲਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ।
ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹਠ ਧਰਮੀ ਦਾ, ਅਜੇ ਵੀ ਪਲਤਾ ਭਾਰੀ ।
ਉਥ ਨੀਚ ਦੀ ਮੌਸਿਆ ਹਾਲੇ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਪਸਾਰੀ ।

(ਖੜ)

ਅਜੇ ਵੀ ਜਿੰਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਾਖੀ, ਦਿਸੇ ਹਬ ਬਿਗਾਨੇ ।
 ਅਜੇ ਵੀ ਅਸ ਅੰਗੂਰੀ ਨੂੰ, ਚੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਰਵਾਨੇ ।
 ਮਤਲਬ ਦੇ ਇਕ ਪਰਦੇ ਪਿਛੇ, ਲੁਕਣ ਯਾਰ ਯਰਾਨੇ ।
 ਘਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਿਛੇ ਮਿਲਦੇ, ਇਕ ਦੇ ਖੁਰਦੇ ਤਾਹਨੇ ।

ਕਿਉਂ ?

ਦਿਲ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਉਂ ਕਿਨਾਰੇ,
ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ।
ਅਜ ਸਹਾਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕਿਉਂ,
ਸਾਫ਼ੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ।
ਕਾਮ ਘਟਾ ਕਿਉਂ ਹੋਰ ਖਾਲੀ,
ਛਾ ਗਈ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ।
ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਡਿਲਾਨੀ,
ਆ ਗਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ।
ਸਾਢਾ ਜਹੇ ਇਹ ਖੀਰ ਵੀ.
ਨਾਸ਼ੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ।
ਦਿਲ ਨਦੀ ਦੇ.....

ਸ਼ੀ ਅਸਹਿ ਤੇਰੀ ਜੁਦਾਈ,
ਇਕ ਘੜੀ ਮੇਰੇ ਲਈ।
ਜਗ ਦੇ ਦੁਖ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਤੇ,
ਇਕ ਦਰਸ ਤੇਰੇ ਲਈ।
ਤੁਧ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦਿਨ ਕਿਵੇਂ,
ਮਨਝੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ।
ਦਿਲ ਨਦੀ ਦੇ.....

(੪੫)

ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਤੇਰੀ,
 ਤਸਵੀਰ ਧੁੰਦਲੀ ਹੋ ਰਹੀ।
 ਕਿਉਂ ਆਈ ਤਸਕੀਨ ਜਿੰਦ ਨੂੰ,
 ਮੇ ਸੀ ਪਛਲੀ ਹੋ ਰਹੀ।
 ਤੇਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਟੋਏ,
 ਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ।
 ਇਲ ਨਦੀ ਦੇ.....

-2-

(੪੬)

ਨਿਰਾਸ਼ਾ

ਮੌਤ ਹੀ ਹੈ ਮਨਜ਼ਲੇ ਮਕਸੂਦ ਮੇਰੀ ਪੀੜ ਦੀ।
ਵਕਤ ਦੀ ਕਰਦਸ਼ ਤਮੰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ ਪੀੜ ਦੀ।

- ੧ ਉਨ ਦਾ ਖਲ ਬਨ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚੰਨ ਈਦ ਦਾ।
ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਸੁਖ ਦੇ ਬੂਟੇ ਭੀੜ ਦੀ।
- ੨ ਸਾਡੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਰ ਕਦੀ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ।
ਦਰਦ ਦੀ ਇਕ ਵਾਸਤਾਂ ਹੈ ਹਰ ਸਤਰ ਇਸ ਥੀੜ ਦੀ।
- ੩ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਆਸ਼ਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਉਹ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ।
ਮੌਤ ਜਿਸ ਥਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਚਾਵਾਂ ਤੇ ਡੋਕੇ ਲੁੜੀ ਦੀ।

-੩-

(੪੭)

ਸੁਕਰੀਆ

ਐ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਮੇਰਿਆਂ ਕੀਤਾਂ ਦੀ ਖਾਨ।
ਭਟਕਨਾਂ ਦੇ ਹੇ ਨਿਬਾਨੇ, ਮੇਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਨ।

੧ ਦੇਰ ਪਾ ਦਰਦ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਅਬਦੀ ਡਮ ਦੇ ਬਹਿਨਸ਼ਾਹ।
ਬੇਬਹਾ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਸਾਕੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦਿਹ ਪਰਾਣ।

੨ ਐ ਮੇਰੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਭਗਵਨ, ਖਿੰਡਿਆਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਰੋ।
ਸੁੰਘੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਸਾਕਰ, ਆਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਮਹਾਨ।

੩ ਐ ਸੁਰੇ ਇਸ ਚਿੰਦੀ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਮਿਸਰਾਬ ਓ।
ਸਿਫਲਤਾ ਦੀ ਬਾਰਭਾਹ ਤੇ ਹਿਸਰ ਦੇ ਤੀਰੇ ਕਮਾਨ।

੪ ਹਰ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰੇ ਨਾਕਿਸ ਨੂੰ ਉਲਘੇਣ ਵਾਲਿਆ।
ਕਠਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਨੂੰ ਬੇਹਿਸ ਬੇ ਜਾਨ।

੫ ਸੁਕਰੀਆ ਐ ਬੇਭ ਕੀਮਤ ਤੁਹਡੇ ਬਖਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆ।
ਸੁਕਰੀਆ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕਰ ਗਿਆ ਦੇ ਜੋ ਹਸਾਨ।

(੪੮)

ਬਹੀਦੀ ਤਰਾਨਾ

ਸੁਨਾ ਅਜ ਨ ਇਸ਼ਕੋ ਹੁਸਨ ਦੇ ਫਸਾਨੇ ।
ਕਿ ਅਜ ਸੋਭਦੇ ਨੇ ਬਹੀਦੀ ਤਰਾਨੇ ।

ਮੇਰੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਭੋਈ ਲਲਕਾਰਦਾ ਵੇ ।
ਮੇਰੀ ਝਾਨ ਨੂੰ ਹਥ ਪਿਆ ਮਾਰਦਾ ਵੇ ।
ਤੇ ਮੱਲਾਂ ਰਿਹੈ ਮਾਰ ਫਾਲਮ ਧਿੰਛਾਣੇ ।
ਕਿ ਅਜ ਸੋਭਦੇ.....

ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਣੋਂ ਪਿਆਦੀ ਆਸ਼ਾਈ ਨੂੰ ਖਤਰੈ ।
ਮੇਰੀ ਹੈ ਰਹੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨੂੰ ਖਤਰੈ ।
ਕਿ ਯੇਹ ਖਤਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਿਰਾਨੇ ।
ਕਿ ਅਜ ਸੋਭਦੇ.....

ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਮੰਦੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੰਟਾ ।
ਜਵਾਂ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੈ ਅਣਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀਟਾਂ ।
ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਮਾਰਦੀ ਪਈ ਵੇ ਤਾਨੇ ।
ਕਿ ਅਜ ਸੋਭਦੇ.....

ਨ ਰੋਕੋ ਵਤਨ ਵਾਸਤੇ ਮਰਨ ਚੋਲਿਆਂ ।
ਮੈਂ ਦੁਬਾਮਣ ਦਾ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਨ ਚਲਿਆਂ ।
ਮਰਾਂਗਾ ਮੈਂ ਦੁਬਾਮਣ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਠਿਕਾਣੇ ।
ਕਿ ਅਜ ਸੋਭਦੇ ਨੇ ਬਹੀਦੀ ਤਰਾਨੇ ।

(੪੯)

ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ

ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਸੁਣੋ ਬਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ।
ਕਰਨਾਂ ਚੋਂ ਰਹੀ ਲਲਕਾਰ ਸੁਣੋਂ ਬਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ।

ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਔਖੀ ਬਣੀ ਨੌਦਰਾਂ ਤਿਆਗੋ ਬਈ।
ਸੈਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਾਂ ਝੇਰੇ ਥਰੇ ਹੋਏ ਜਾਗੋ ਬਈ।
ਨਈਆ ਵਸੀਏ ਮੰਡਵਾਰ ਸੁਣੋਂ ਬਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ।
ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ.....

ਥਾਇਰ ਹੈ ਸਿਹਤਾ ਅਜ ਮਰਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਡਵਾ।
ਸੈਣ ਪਏ ਸੀਸ ਤੇ ਸ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਵਾ।
ਉਹਦਾ ਜੋਨਾਂ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਭਾਰ, ਸੁਣੋਂ ਬਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ।
ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ.....

ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਕਫ਼ਨ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤਲੀ ਤੇ ਟਿਕਾਓ ਸਿਰ।
ਮਰਾਗੇ ਸਾਂ ਮਾਰਾਗੇ ਇਹ ਸਹੁਆਂ ਅਜ ਖਾਓ ਫਿਰ।
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਥਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰ, ਉੱਠੋ ਬਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ।
ਬਹੀਦਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪੁਕਾਰ.....

ਪੀ'ਦੇ ਨ ਜੇਕਰ ਬਹੀਦੀ ਪੈਮਾਨਾ

ਉਹ ਪੀ'ਦੇ ਨ ਜੇਕਰ ਬਹੀਦੀ ਪੈਮਾਨਾ ।
ਬਦਲ ਸਾਂਈ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲਦਾ ਚਮਾਨਾ ।

ਕੁਲਮ ਦੇ ਬਲਾਂ ਵਿਹ ਡਾਰਕਵੀ ਇਹ ਧਰਤੀ ।
ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਨ ਕਿਬਤੀ ।
ਮਾਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀਰੋ ਲੁਟਦਾ ਮਸ਼ਾਨਾ ।

ਧਰਮ ਦੀ ਚਿਤਾ ਬਣਦੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੀਂ ।
ਤੇ ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਮਰਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਬੰਦਰੀਂ ।
ਜੇ ਵਸਦੇ ਨੇ ਏਦਾਂ ਮਰੀਏ ਜਵਾਨਾਂ ।

ਬਲਾ ਜਾਏ ਸਿਰ ਭਾਵੇਂ ਜਾਏ ਸਿਦਕ ਨਾਂ ।
ਧਰਮ ਦਾ ਈਰਾਬਾ ਹੀ ਜਾਏ ਰਿਖਰ ਨਾਂ ।
ਸੀ ਗਾਇਆ ਕੁਰੂ ਤੇਕ ਜੀ ਇਹ ਤਰਾਨਾਂ ।

ਕਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਜੋ ਭਾਖ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬਟੀਂਦੀ ।
ਉਹ ਲੈ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਮੁੜ ਬੁਟੀਂਦੀ ।
ਬਹਾਰਾਂ ਮੁੜਨ ਵੇਰ ਵਿਚ ਬੇਸਤਾਨਾ ।

(੫੧)

ਸਹੀਦਾਂ ਦਾ ਬੋਝਾ ਤੂੰ ਐਸਾ ਬਨਾਇਆ ।
 ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਹੂਰਤ ਕਰਾਇਆ ।
 ਤੂੰ ਸਰਬੰਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਨਿਖਾਨਾ ।

ਜੇ ਬਾਦਰ ਨ ਬਣਦੇ ਤੂੰ ਭਾਰਤ ਵਰਬ ਦੀ ।
 ਤਾਂ ਹਿੰਦ ਵਾਣੀ ਬਨਣੀ ਸੀ ਮਿਟੀ ਫਰਬ ਦੀ ।
 ਵਸਾਇਆ ਤੇਰੀ ਘਾਲ ਨੇ ਆਬਿਆਨਾਂ ।

ਤੇਰੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਥੂਥੇ ਜਾਂ ਢੋਲੇ ।
 ਘਲੇ ਗਏ ਉਹ ਤੇਪਾਂ ਵੇ ਮੂਹਰੇ ਨ ਹੋਲੇ ।
 ਕਰੇ ਯਾਦ ਅਜ ਤਕ ਜਹਾਂ ਵਾਸਤਾਨਾਂ ।

ਓ ਬਾਹੇ ਸਹੀਦਾਂ ! ਕਰੋ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।
 ਬੇ ਅਣਖੀ ਦੀ ਅਡ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ।
 ਤੇ ਅਮਰੀਕ ਬਣ ਮੈ ਵਤਨ ਦਾ ਦੀਵਾਨਾਂ ।

ਮਾਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ

ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕਿਆ ਝਾਨ ਹੈ।
ਜੰਗੇ ਆਗਾਈ ਦਾ ਇਕ ਮਿਦਾਨ ਹੈ।

ਵਤਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪਰਵਾਨੇ ਜਲੇ,
ਮਾਰ ਛਲਾਂ ਤੋਪ ਮੂਹਰੇ ਆ ਖਲੇ,
ਵੇਖੀਏ ਕਿਤਨੀ ਜਥਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ :
ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਝਾਨ ਹੈ।

ਚੇ ਅਣਖ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਹੈ ਮਰਨਾ ਝਲਾ,
ਰੋਗਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਤੇ ਕੋਈ ਆ ਖਲਾ,
ਏਸ ਮੇਰਾ ਕਦ ਤੋਪ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ?
ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਝਾਨ ਹੈ।

ਮੇਮ ਤਕ ਪਥਰਾ ਉਠੀ ਮਾਸੂਮ ਨੂੰ,
ਤਰਸ ਕਰ ਸਾਹਿਬ ਛਡ ਮਛਲੂਮ ਨੂੰ,
ਵਲ ਛਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅਜੇ ਅਨਜਾਣ ਹੈ।
ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਝਾਨ ਹੈ।

ਕਹਿ ਦੇ ਚੀਨੀ ਵਲੇ ਦਾ ਮੈਂ ਸਿਖ ਨਹੀਂ,
ਛਡ ਦਿਆਂ ਲੜਕਾ ਮੇਰਾ ਪਲ ਇਕ ਨਹੀਂ,
ਇਸ ਤਰਾਂ ਬਚ ਸਕਦੀ ਇਸਦੀ ਜਾਨ ਹੈ।
ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਝਾਨ ਹੈ।

(੫੩)

ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬਚਾ ਵੀ ਆਖਿਰ ਸ਼ੇਰ ਸੀ,
 ਘਟ ਕੇ ਦਾਹੜੀ ਫੜ ਲਈ ਕੀਹ ਦੇਰ ਸੀ।
 ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਚਲ ਗਈ ਕਿਰਪਾਨ ਹੈ।
 ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਛਿੰਦਾ ਨੇ ਜੋ ਥੋਮ ਖਾਤਿਰ ਮਰ ਗਏ,
 ਥੋਮ ਦਾ ਨਾਂ ਸਿਖਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਗਏ।
 ਹਸਰ ਤਕ ਹੋਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ।
 ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੋਪ ਤਕ ਬਰਮਾ ਗਈ,
 ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਬਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਝੂਠਲਾ ਗਈ।
 ਚਲ ਗਈ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਵਰਮਾਨ ਹੈ।
 ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਸਿਰ ਲੱਥਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਮੇਰੀ ਬਰਧਾਂਜਲੀ,
 ਖੇਡ ਗਏ ਇਸ ਥਾਂ ਜੋ ਹੋਲੀ ਰਾਂਗਲੀ,
 ਬੇਮਿਸਲ ਅਮਰੀਕ ਦਿਹ ਬਲੀਦਾਨ ਹੈ।
 ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਧਰਤ ਦੀ ਕਿਆ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਜਾਚ

ਜੀਵਨ ਜਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ ਦੇ,
ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੈਣ ਬਸੇਰੀ ਮਹਾਏ ਅੰਦਰ।
ਦਾਵੇ ਕੂੜ ਦੇ ਬੰਨਦਾ ਫਿਰੇਂ ਮੈਂਦੇ,
ਮੁਰਦਾ ਹੈਂ ਜੋ ਸੁਆਸ ਨ ਜਾਏ ਅੰਦਰ।
ਜਨਮ ਜੂਏ ਚਾ ਕੀਮਤੀ ਹਾਰ ਜਾਸੇਂ,
ਜੇ ਨ ਨੇਕੀ ਦੇ ਨਾਦ ਵਜਾਏ ਅੰਦਰ।
ਜੀਨਾਂ ਢਿੱਸ ਦਾ ਸਫਲ ਅਮਰੀਕ ਸਿੱਖਾ,
ਰਚਨ ਹਾਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਸਾਏ ਅੰਦਰ।

ਪੀਕੇ ਲੋਪ ਕੁ ਆਬ ਝਰਾਰਤਾਂ ਵੀ,
ਐਸਾ ਤਿੱਕੋਂ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਹੋਚ ਜਾਣੇ।
ਜਿਹੜਾ ਅਕਲ ਦੀ ਰੁਲ ਸਮਝਾਏ ਤੈਨੂੰ,
ਢਿਲਾ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਪੋਚ ਜਾਣੇ।
ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਦੀ ਸੁਣੋਂ ਨਾਹੀਂ,
ਸਗੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਢਿੱਸ ਦੇ ਮੋਚ ਜਾਣੇ।
ਕਰੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਪਸੰਦ ਨਾਹੀਂ,
ਕਰਨੀ ਆਪਣੀ ਸਿਰਫ ਅਯੋਚ ਜਾਣੇ।

ਕੋਹੋਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਵਾਦ ਮਾਤਰ,
ਮਨੇ ਹੋਇਆ ਕਠੋਰ ਦਿਨਸਾਨ ਵੇਖੋ।

(੫੫)

ਫੱਡ ਫੱਡੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੁੰਜਨਾਂ ਨੂੰ,
 ਮਿੱਟੀ ਮਾਸ ਨੂੰ ਕਰੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਵੇਖੋ।
 ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਅਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਸੱਜਿਓ,
 ਪਿਆ ਸ਼ਾਜਦਾ ਦੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵੇਖੋ।
 ਆਪ ਬੰਡੇ ਦੀ ਪੀੜ ਸਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ,
 ਭੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਛੋਹੋ ਬੇਰਬਾਨ ਵੇਖੋ।

ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਇਹ ਜਨਮ ਅਯੋਲ ਮਿਲਿਆ,
 ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਇਹਨੂੰ ਗਵਾ ਨਾਹੀਂ।
 ਧਾੜੇ ਮਾਰ ਨ ਪਲ ਕੁਟੰਬ ਤਾਈਂ,
 ਅੱਤ ਹੋਵਨਾ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨਾਹੀਂ।
 ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਲੇਖਾ ਹਰੇਬ ਤਾਈਂ,
 ਬਰਮ ਰਾਸ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਭੁਲਾ ਨਾਹੀਂ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ,
 ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੀ ਦੇਣੀ ਵਧਾ ਨਾਹੀਂ।

ਕੌਮ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਰੇ ਭਲਾਈ ਸਿਹਤ,
 ਉਹਦਾ ਜਗ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਬਾਨ ਬਾਕੀ।
 ਜੀਵੇ ਸੋਈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਈ ਮਰਦਾ,
 ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੱਖੇ ਤੁਾਨ ਬਾਕੀ।
 ਬਾਇਬਲ ਜਗ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਭਲਾਈ ਤੇਰੀ,
 ਰਹਿਣਾਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਰ ਨ ਜਲ ਬਾਕੀ।
 ਭੀੜ ਹੋਰ ਦੁਆਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘਾ,
 ਖੋਲ ਇਕੋ ਈ ਖੋਲ ਭਗਵਾਨ ਤਾਕੀ।

ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ

ਕੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨ ਪੁਜੀਏ ਦੇਸ ਮਾਹੀ,
ਥਾਵ ਮਿਹਨਤਾਂ ਮਰਤਬਾ ਪਾਈਵਾ ਨਹੀਂ ।
ਚੜ੍ਹਮਾਂ ਆਏ ਹੋਯਾਤ ਦਾ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ,
ਦਾਈਆ ਜਾਨ ਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਲਾਈਦਾ ਨਹੀਂ ।
ਮਿਲੇ ਮੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਂ ਨ ਮੂਲ ਜੋਥਰ,
ਬੁਲੀਂ ਬਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਫੁਹਾਈਦਾ ਨਹੀਂ ।
ਵਿਹ ਪੁਣ ਨ ਘਰਪੀਏ ਸਾਂਈ ਜੀ ਨੂੰ,
ਬਾਬੇ ਲਹਿਣਿਓਂ ਅੰਗਦ ਬਣ ਜਾਈਦਾ ਨਹੀਂ ।
ਜੇਵਾ ਫੋਲਦੇ ਮਨਾਂ ਦਾ ਨੁੰਮੁਣਾਂ ਵੇ,
ਭੰਢੇ ਲਾਈਏ ਮਾਨ ਮੰਝਧਾਰ ਫਿਰੇ ।
ਬਰਮਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਤਫਿਕ ਚਾਏ ਇਕੋ,
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਈਏ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰ ਫਿਰੇ ।
ਜੇਵਾ ਬੀਰਿਓਂ ਕਰੇ ਕੋਹ ਨੂਰ ਹੀਰਾ,
ਬੰਦਣ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਦਵੇ ਬਨਾ ਸੇਵਾ ।
ਪਸ਼ੁ ਮਾਣਸ ਤੇ ਮਾਣਸੋਂ ਦੇਵ ਬਣਦਾ,
ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਲਵੇ ਕਮਾ ਸੇਵਾ ।
ਮੇਲੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਨਿਖਰ ਦੇਂਦੀ,
ਖੇਟ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਦਵੇ ਭਵਾ ਸੇਵਾ ।
ਰੂਹਾਂ ਨੂੰਪੀਆਂ ਗਾਰਾਂ 'ਚ ਫਿਰੀਆਂ ਨੂੰ,
ਸਿਖਰ ਟੀਸੀ ਤੇ ਦਵੇ ਬਹਾ ਸੇਵਾ ।

ਸਹਿਤ ਨਿੱਮਤਾ ਦੇ ਸੇਵਾ ਬਰਦਿਆਂ ਨੂੰ,
 ਜਲਵਾ ਤੂਰ ਦਾ ਦਿਸੇ ਅਧਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ।
 ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਜੰਗਲਾਂ ਬੇਲਿਆਂ ਚੋਂ,
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਈਏ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ।

ਖੁਬ ਨਸੀਬ ਇਨਸਾਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ,
 ਤਨੇ, ਮਨੇ ਤੇ ਧਨੇ ਜੇ ਚਾਹੇਦਾ ਵੇ ।
 ਗੁਰੂ ਬਰਨਾਂ ਦੀ ਰੋਟ੍ਹਕਾ ਬਨੇ ਜਿਹੜਾ,
 ਵਾਰਸ ਬਨੇ ਸਾਰੀ ਬਾਬੁਬਾਹੀ ਦਾ ਵੇ ।
 ਕੁਲਾਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤਾਰ ਵੇਂਦਾ,
 ਪੀਂਦਾ ਜਾਮ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਗਹੀ ਦਾ ਵੇ ।
 ਹਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਮਾਣੀ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ,
 ਮਾਨੇ ਬੁਹਾ ਬਹਿਬਤ ਦਾ ਲਾਹੀਦਾ ਵੇ ।
 ਪੀਆ ਤਾਈਂ ਰੀਬਾਏ ਅਮਰੀਕ ਚੋਂਹੀ,
 ਪ੍ਰੇਮ ਕੁੰਜਏ ਜਿੰਦੀ ਸਿਤਾਰ ਵਿਚੋਂ ।
 ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨ ਮਾਣ ਹੰਕਾਰ ਆਉਣਾ,
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਈਏ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ।

-2-

(੫੮)

ਏਦਾਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਚਾ ਉਠਾਈਦਾ ਹੈ

ਮਹਿਲ ਕੌਮ ਵਾ ਉੱਚਾ ਉਸਾਰਨੇ ਨੂੰ,
ਨੀਂਹੀਂ ਥਾਡ ਪਰਵਾਰ ਬਿਠਾਈਦਾ ਹੈ
ਠਾਠਨ ਵਾਡਤੇ ਤਪਦਿਆਂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ,
ਬੈਠ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਰੇਤਾਂ ਪਵਾਈਦਾ ਹੈ।
ਕੌਮੀ ਥਾਡ ਜੇ ਚਾਹੇਂ ਸਰ ਸਥਾਨ ਕਰਨਾ,
ਆਪਾ ਖੋਰ ਕੇ ਖਾਦ ਬਣ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
ਵਰਨ ਲਈ ਆਢਾਈਏ ਵਤਨ ਤਾਂਈ,
ਸਿਹਰਾ ਸਿਰਜ ਦਾ ਮਥੇ ਸਜਾਈ ਦਾ ਹੈ।
ਠਲੀ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਚਾਹੇਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣਾਂ,
ਪਹਿਲਾਂ ਤਲੀ ਤੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾਈ ਦਾ ਹੈ।
ਜੂਝ ਮਰੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰੀ ਮੈਦਾਨ ਅੰਦਰ,
ਏਦਾਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਚਾ ਉਠਾਈਦਾ ਹੈ।
ਹੱਸ ਹੱਸ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ,
ਲਹੇ ਖੋਪਰ ਜਾਂ ਸੀਸ ਪਵਾਏ ਕੋਲੇ।
ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਣਕਾਂਦਿਆਂ ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ,
ਨਿਕਲਣ ਮਸਤਕੋਂ ਮਸਤੀ 'ਚ ਆਏ ਬੁਹਲੇ।
ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿੰਗਰ ਦੇ ਟੋਟਿਆਂ ਨੂੰ,
ਟੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਨ ਹਾਏ ਬੋਲੇ

(੫੯)

ਟੁਟ ਪੈਣ ਪਹਾੜ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ,
 ਬੇੜੀ ਦਿਲੋਂ ਵੀ ਉਥਾ ਨ ਖਾਏ ਡੋਲੇ।
 ਕੌਮ-ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਖੰਭੇ ਵੀ ਧਾਰ ਜਾਣੇ,
 ਜਿਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨਿਰਾਣੀਦਾ ਹੈ।
 ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਕਾਬੂਲੀਏ ਮੌਤ ਜੇਕਰ,
 ਤਾਂ ਹੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਥਾ ਉਠਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੀਨਾਂ ਤਾਣ ਖਲੋਈਏ ਤੋਪ ਮੁਹਰੇ,
 ਜਾਂਦੀ ਕੌਮ ਦੀ ਬਾਨ ਨੂੰ ਤੱਕੀਏ ਜਾਂ।
 ਵੀਤਾ ਵੀਤਾ ਕਰਾਈਏ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ,
 ਅੰਸੇ ਮੋਕਿਓਂ ਕਦੇ ਵੀ ਬੱਥੀਏ ਨਾ।
 ਹੋਵੇ ਤੋਪ ਨਿਸ਼ਾਨੀਓਂ ਕੱਢ ਫੇਟਾ,
 ਟੋੜੇ ਜੋੜਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬੱਥੀਏ ਨਾ।
 ਤੁਹਛਾ ਜਿਹਲ ਜਾਂ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਮਿਲੇ ਜੇਕਰ,
 ਕੋਲੀ ਅੱਡਣੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬੱਥੀਏ ਨਾ।
 ਆਬਣ ਜਿਹਾ ਜੇ ਕਹੇ ਕਿ ਧਰਮ ਛੱਡ ਦੇ,
 ਉਹਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀਓਂ ਪਕੜ ਲਿਆਈਦਾ ਹੈ।
 ਆਪ ਮਰੀਏ ਕੌਮ ਜੀਵਾਲਟੇ ਨੂੰ,
 ਦੇਵਾਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਥਾ ਉਠਾਈਦਾ ਹੈ।

ਬੇੜੀ ਕੌਮ ਦੀ ਘਿਰੇ ਮੰਤਰਧਾਰ ਜੇਕਰ,
 ਵਾਰ ਦਈਏ ਮਲੂਕ ਜਵਾਨੀਆਂ ਨੂੰ।
 ਦੇਖ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡ ਆਰਾਮ ਸਾਰੇ,
 ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਆਰਿਆ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ।

ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰਾ ਤਰਾਣ ਲਾਈਏ,
ਬੁਰੀਆਂ ਫਹਿਮਤਾਂ ਉਭ ਪੁਭ ਜਾਣੀਆਂ ਨੂੰ।

ਥਣੇ ਰਹਿਬਰ ਸੁਲਵਾਏ ਅਡੋਲ ਕੋਈ,
ਕੌਮ ਵਾਲੀਆਂ ਉਲਝੀਆਂ ਤਾਣੀਆਂ ਨੂੰ,
ਫਿਰੀਏ ਦੇਸ ਪੁਦੇਸ ਭਕੀਰ ਹੋ ਕੇ,
ਘਰ ਘਰ ਅਮਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੁਚਾਈਦਾ ਏ।
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਅਮਰੀਕ ਇਤਹਾਸ ਪਿਛਲਾ,
ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਭਾ ਉਠਾਈਦਾ।

-+

ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਗਾ ਦਿਨ

ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਦਿਨ ਆਓ ਫਲ ਕੇ ਮਨਾਈਏ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ।

ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਕੋਮ ਤਾਈਂ ਜਿਸ ਨੇ ਹਲੂਣਿਆਂ ।
ਰਾਹ ਤੋਂ ਬੁਰਾਹੇ ਲਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਬੂਟਿਆਂ ।
ਓਸ ਦੇ ਪੁਰਬ ਉੱਤੇ ਉਹਦੇ ਕੁਣ ਗਾਈਏ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ.....

ਮਰ ਬੁਕੀ ਬੀਰਤਾ ਸੀ ਦੇਬ ਦੇ ਸਵਾਨਾਂ ਵੀ ।
ਫੁਲ ਬੂਟੇ ਯਾਦ ਸਨ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭਾਨਾਂ ਵੀ ।
ਕਿਹਾ ਆਓ ਦੇਬ ਤੋਂ ਨਿਸਾਰ ਹੋ ਜਾਈਏ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ.....

ਵਸ ਕੇ ਅਠੱਤਰੀ ਇਹ ਮਾਖਿਆ ਸਹਾਨ ਨੂੰ ।
ਆਇਆ ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਗ ਉੱਤੇ ਦੁਖੜੇ ਹਟਾਣ ਨੂੰ ।
ਨਾਮ ਜਪੋ ਸਾਗਰੋਂ ਜੇ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਈਏ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ.....

ਬੰਨੀਂ ਫੁਕ ਮਾਰ ਬੀਤੇ ਮਾਣਸਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ।
ਫਲਤ ਰਿਵਾਜ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਮੇਟ ਤੇ ।
ਕਿਉਂ ਨ ਲੱਖ ਲੱਖ ਉਹਦੇ ਬੁਕਰ ਮਨਾਈਏ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ.....

(੬੨)

ਗਉ ਤੇ ਕਰੀਬ ਵਾਲਾ ਦੁਖ ਨ ਸਹਾਰਿਆ।

ਉਹਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੁਝੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

ਆਪ ਇਕਬਲ ਕੀਤਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ—

ਪੁੱਛ ਕੇ ਭਜਨ ਢੋਰ ਗਿਵੜਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਛਾਲਾਂ ਅਠੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਖਲੇ ਕਢੇ।

ਕਿਹਾ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਨਿਸਾਰ ਹੋ ਜਾਈਏ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ—

ਗੱਡੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੁਰੇ ਆਪ ਪਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ।

ਅਜ ਤਕ ਸਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਏ ਬਿਰਹਾ ਕਲੇਸ਼ ਨੂੰ।

ਕਰੇ “ਅਮਰੀਕ” ਬਿਨੈ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵੇਂਦੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ—

‘(੬੩)’

ਅਨੋਖੀ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਲਾਨ

ਜੰਗੇ ਆਗਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ।
 ਇਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਛਲਕਦੇ ਬਹਿਰ ਨੂੰ।
 ਹੁਲਾਸ ਸੁਟਿਆ ਜਦ ਬਦੇਸ਼ੀ ਹਾਕਮਾਂ।
 ਘੇਰਿਆ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆ ਕਮਾਂ।
 ਜਬਰ ਦਾ ਹਠ ਥਾਂ ਬਰਾਹਿਆ ਫਿਰ ਗਿਆ।
 ਉਂਝ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਮਝੇ ਸਿਰ ਗਿਆ।
 ਭੁਝ ਗਈ ਖਿਲਖਿਲ ਆਗਾਈ ਵੀ ਸਮਾਂ।
 ਆਇਆ ਭਾਰਤ ਤੇ ਕੇ ਅਨੋਖੀ ਦਾ ਸਮਾਂ।
 ਥੱਸ ਹੁਲਾਸੀ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਰਾਤ ਸੀ।
 ਮੁਕੱਦਾਂ ਸਿਸ ਦਾ ਇਕ ਅਸੰਭਵ ਰਾਤ ਸੀ।
 ਅੰਤ ਕੁਦਰਤ ਮਾਨੇ ਅੰਗਗਾਈ ਲਈ।
 ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਹ ਮਬਰ ਸੁਨਾਈ ਗਈ।
 ਭੈਣੀਓ, ਜੋ ਰਾਮ ਇਕ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈ।
 ਉਠਿਆ ਇਕ ਜੇਧਾ ਨਵਾਂ ਪਿਤਾਮ ਲੀ।
 ਕਰ ਇਤਾ ਮੈਲਾਨ ਉਸ ਨੇ ਜੰਗ ਦਾ।
 ਜੰਗ ਉਸ ਦਾ ਹੈ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਦਾ।
 ਉਨ ਵੀ ਮਲਾ ਹੀ ਉਸ ਵੀ ਤੋਪ ਹੈ।
 ਮੈਲ ਮਨ ਦੀ ਮਾਰਦੀ ਅਣਥੋਪ ਹੈ।

(੬੪)

ਆਖਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਰੇ ਆਤਮਾ ।
 ਲੰਦੀਆਂ ਆਹਲਾਂ ਦਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ।
 ਸੱਚੇ ਮਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨ ਭਰੇ ।
 ਚਾਕਰੀ ਬਿਨ ਰਖ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨ ਕਰੇ ।
 ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਦੋਵਾਨੇ ਬਣੇ ।
 ਮੁਰਦਾ ਹੋਈ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ।
 ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਤਿਆ ।
 ਫੌਜ ਦਿਉ ਹਰ ਸੇ ਬਦੇਸੀ ਵਰਤਨੀ ।
 ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਹ ਬਹਿਮਤ ਸਿਰੋਂ ਜੇ ਸਰਕਣੀ ।
 ਦੀਖਯਾ ਲਈ ਕਈ ਤੋਪ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਖੜੇ ।
 ਵਾਂਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਤਖਤਿਆ ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ ।
 ਵਤਨ ਆਤਿਰ ਹੋ ਕਰੇ ਖੁਦ ਚੇਵਤਨ ।
 ਤੂਰ ਕਰੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਇਹ ਕਰ ਕੇ ਬਚਨ ।
 "ਬਿੱਲਿਆ" ਇਹ ਜੋਤ ਇਕ ਮਿਰੇ ਗਿਆ ।
 ਖੁਬ ਨ ਸਕਣੀ ਕਰ ਲੈ ਜਿਤਨੀ ਚੁੰ ਮਿਆ ।
 ਹਿੰਦ ਦਾ ਹਰ ਜੀ ਬਣੇਗਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ।
 ਲਬ ਮਰੇਗਾ ਵਾਂਗਰਾਂ ਸੰਗਰਾਮ ਸਿੰਘ ।
 ਤੇਲ ਵੀ ਥਾਂ ਖੁਨ ਭੇਟਾ ਕਰਨਗੇ ।
 ਮਰਨ ਲਗਿਆਂ ਵੀ ਅਗਰੇ ਵਧਣਗੇ ।
 ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਬਿਲਕੁਲ ਲੋਹੇ ਤੇ ਲੀਕ ਹੈ ।
 ਇਹ ਮੇਰੀ ਪੋਸ਼ਿਨ ਕੋਈ ਠੀਕ ਹੈ ।
 ਬੇਰੀ ਬਿਸਤਰ ਸਾਭਣਾ ਪੈਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਰਤੋਂ ।
 ਮਤਮ ਹੋਣੇ ਰਾਜ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ।
 ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਸੈ ਪਾਣਕੇ ।

(੬੫)

ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪਥ ਤੇ ਚਲਦੇ ਜਾਣਗੇ ।
 ਮੁਕਣਾ ਆਖਿਰ ਇਸ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਨੇ ।
 ਉਮਣਾਂ ਕਲੀਆਂ ਵਾ ਮੂੰਹ ਪਰਛਾਤ ਨੇ ।”
 ਸੋਚ ਹੋਈ ਪੋਥੀਨ ਰੋਈ ਆਪ ਦੀ ।
 ਫੁਲ ਗਈ ਮੰਝਧਾਰ ਬੇਤੀ ਪਾਪ ਦੀ ।
 ਭਾਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਤਾ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ।
 ਕਾਂਧੀ ਬਾਪੂ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਚਲ ਨੇ ।
 ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ।
 ਮੰਝਲੇ ਮਛਸੂਦ ਦਾ ਰਾਹ ਪਾ ਲਿਆ ।
 ਅਜ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਮਰਛੀ ਕਰੇ ।
 ਫੁਲ ਜੋ ਅਸਲੀਅਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀਹ ਕਰੇ ?
 ਅਜ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੋ ਚਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ।
 ਹਿੰਦ ਦੇ ਹਰ ਥਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ।
 ਉਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅਜ ਹੈ ਫਲ ਪਿਆ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸੀ ਉਹ ਪਤਲੀਂ ਘਲ ਗਿਆ ।
 ਯਾਵ ਆਏ ਉਸ ਵਾਹੀ ਬਾਨ ਦੀ ।
 ਜਿਸਦੀ ਵਾਹੀ ਨੂੰ ਹੈ ਭਾਰਤ ਮਾਣਵੀ ।

—0—

ਯਾਦ ਇਕ ਸਹਾਰਾ

ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਸਹਾਰਾ ਦਿਲ ਦਾ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਚੈਨ ਦਿਸੇ 'ਭੈ' ਘਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਘਲ ਭੀ ਜੇ ਝੁਲਦੀ ਹੈ।
ਮੇਰੀ ਮਿਥੁਣ ਹਿਜਰ ਦੀ ਖੁਲਦੀ ਹੈ।
ਮੇਰਾ ਦਰਦੇ ਜਿਗਰ ਮੁੜ ਘਿਲਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੀ ਯਾਦ_____

ਭਿਨ ਨਜ਼ਿਉਂ ਮਸਤ ਬਨਾਂਦੀ ਹੈ।
ਫਿਰ ਮਸਤੀ ਮੁੜ ਨਚਾਂਦੀ ਹੈ।
ਬੋਈ ਰੋਗ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤਿਲ ਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੀ ਯਾਦ_____

ਇਸ ਯਾਦ ਦਾ ਭੈ ਜੇ ਕੁਝਦਾ ਨਾ।
ਮੇਰਾ ਸਫਰ ਹਿਜਰ ਦਾ ਮੁਝਦਾ ਨਾ।
ਇਹ ਰੋਗ ਯਾਦ ਭਿਨ ਸਿਲ ਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੀ ਯਾਦ_____

ਜਦੋ ਯਾਦ ਦੀ ਪੀਂਘ ਝੁਟਾਂਦਾ ਹਾਂ।
ਤੇ ਕੋਲ ਤੇਰੇ ਪੁਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
ਇਉਂ ਜੀਵਨ ਖੇਤਾ ਠਿਲੁਦਾ ਹੈ।
ਤੇਰੀ ਯਾਦ_____

ਯਾਦ ਗੀਤ

ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਿਲ ਮੱਲਿਆ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਸਾਥੋਂ ਜਾਂਵਦਾ ਨਾ ਵੱਲਿਆ।

ਉਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁੰਬੇ ਪਏ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਮੱਲੇ ਹੋ।
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੀ ਥਾਂ ਲਈ ਕੁਮੀਆਂ ਨੈ ਮੱਲੇ ਹੋ।
ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੀਰ ਸਾਡਾ ਜਾਂਵਦਾ ਨ ਠੱਲਿਆ।
ਓਸਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਜੋਗੀ ਤੇ ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ।
ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਉਹਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ।
ਰਾਉਂ ਹਤਿਆਰ ਵੀ ਨ ਦਰੋਂ ਮੋੜ ਘਲਿਆ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਰਾਉਂ ਰਖਵਾਰਾ ਤੇ ਲਾਹੀਬਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸੀ।
ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ ਘਖੀਆਂ ਦਾ ਤਾਰਾ ਸੀ।
ਦਿਸਦਾ ਨ ਅਜ, ਤਾਹੀਂ ਥਾਓਂ ਦਿਲ ਹਲਿਆ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਬੈਠਾ ਉਹ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਅੰਸਾ ਸੀ ਸੁਹਾਂਵਦਾ।
ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਚੰਨ ਸੋਝਾ ਪਾਂਵਦਾ।

ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੇ ਲਕੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ ਛੱਲਿਆ ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਚੀਨੀ ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਰ ਲਈ ਓਸ ਨੇ ।
ਲੱਖਾਂ ਕਰਵਾਏ ਪਾਠ ਯੰਗ ਬਈ ਓਸ ਨੇ ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ ਨੇ ਸੀ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਸੌਲਿਆ ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਕਰਾਮਾਤ! ਬਾਹਰ ਨੇ ਓਸ ਨੇ ਬਿਖਾਲੀਆਂ ।
ਢੇਲਤਾਂ ਵੇ ਮੀਂਹ ਪਾਏ ਦੁਧਾਂ ਦੀਆਂ ਨਪਲੀਆਂ ।
ਉਹਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨ ਰਲਿਆ ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.. ..

ਆਓ ਭਾਈ ਲਲ ਬੈਠੇ ਉਢੀ ਲਾਇਆ ਨਾਹਰਾ ਸੀ ।
ਤਾਂਹੀ ਭੁੰਟੀ ਸਾਹਿਬ ਵੱਜਾ ਅਮਨ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਸੀ ।
ਤੁਥ ਜੇ ਨਸ਼ਾਰਾ ਰਿਆ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾ ਬੱਲਿਆ ।
ਓਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ.....

ਯਾਦ-ਟੱਪੇ

੧. ਹੰਥੂਆਂ ਵੀ ਛਕਾਨੀ ਦੇ,
ਰੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਬਹਾਣੀ ਦੇ ।
੨. ਬੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰ ਲਗੇ,
ਯਾਦਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਦੇ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੀਂ ਬੇਰ ਲਗੇ
੩. ਸੁੰਢੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਰ ਕਰੋ ਓ,
ਭੁਲ ਅਸੀਂ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਪਕਾਰ ਤੋਂ ਬਰ ਕਰੋ ਓ ।
੪. ਭੁਭ ਉਸਰਦੀ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ,
ਛੱਡ ਗਏ ਓ ਸਿਸ ਦਿਨ ਦੇ, ਰਹੀ ਸੁਧ ਸੁਧ ਤਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ।
੫. ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਭੁਲਾ ਗਏ ਓ,
ਸੁਲਤਾਨੀ ਰਹੇਗੀ ਸਦਾ, ਅਗ਼ ਜੀਨਿਆਂ 'ਚ ਲਾ ਗਏ ਓ ।
੬. ਚੰਨ ਬਦਲੀ 'ਚ ਲੁਕ ਗਿਆ ਦੇ,
ਬਾਬਰਾਂ ਪਿਆਰਾਂ ਦਾ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਕ ਗਿਆ ਦੇ ।
੭. ਅਸਾਂ ਜਾਤੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ,
ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਬਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ।

ਤੋਰੀ ਤਸਵੀਰ

ਤੋਰੀ ਤਸਵੀਰ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਐਸੀ ਸਮਾਈ ਏ ।
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਔਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵਿਚ ਭਰੀ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਏ ।

ਜਿਵੇਂ ਨਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਖੂਨ ਤੇ ਉਸ ਖੂਨ ਵਿਚ ਲਾਲੀ ,
ਤਿਵੇਂ ਰਹਿਮਤ ਤੋਰੀ ਮਿੱਠੇ ਇਹ ਰੰਗੀਨੀ ਪੁਚਾਈ ਏ ।

ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਬਨਪਤ ਵਿਚ ਰਚੀ ਏ ਹਰ ਸੂ ਹਰਿਆਲੀ ,
ਮੇਰੇ ਹਰ ਰੋਮ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਤੋਰੀ ਖੁਦਾਈ ਏ ।

ਜਿਵੇਂ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ,
ਤਿਵੇਂ ਤੈਰੇ ਕਰਮ ਸਦਕਾ ਹੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਾਂਤ ਆਈ ਏ ।

ਤੋਰੀ ਮੁਸਕਾਨ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਦਾਤੀ ਸੀ ,
ਤੋਰੇ ਬਚਨਾਂ ਕੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਦੀ ਬੋਟ ਮੁਕਤੀ ਕਰਾਈ ਏ ।

ਕਰਾਂ ਕੀਕਰ ਬਿਆਂ ਇਹਸਾਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ,
ਨਿਕਾਹੇ ਮਿਹਰ ਨੇ ਬੱਸ ਮੌਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਾਈ ਏ ।

ਤੋਰੀ ਤਸਵੀਰ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਐਸੀ ਸਮਾਈ ਏ ,
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਔਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵਿਚ ਭਰੀ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਏ ।

ਹਾਲਤ—ਬਾਰ

ਕੋਮਲ ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅਸ ਤਾਈਂ,
ਪਥਰਾਂ ਸੰਗ ਟਕਰਾਏ ।
ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾਂ,
ਉਭੇ ਸਾਹ ਹੀ ਆਏ ।

ਸਹਿਣਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੋਸੀ ਬਣਕੇ,
ਚਾਹਤ ਮੇਰੀ ਭੁਟਕੀ ।
ਕਿਤੇ ਨ ਚੋਣ ਦਾ ਚੁੰਨ੍ਹ ਮਿਲਿਆ,
ਹਿਜਰ ਸੁਲੀ ਤੇ ਲਟਕੀ ।

—3—

ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁਲ

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ,
ਇਕ ਬੁਲਬੁਲੇ ਪਾਨੀ ਦਾ ।
ਛੋਟੀ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਮੋਇਆਂ ਪਿਛੋਂ,
ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਸਵਾਨੀ ਦਾ ।
ਵਿਚ ਕੁਰਾਹੇ ਕੁਟਨਾਂ ਇਕ ਦਿਨ,
ਹੱਥ ਮਾਸ ਦਾ ਢਾਢਾ ਇਹ ।
ਸਹਿਣਾਂ ਪੈਣੀ ਸਰਪਰ ਸੱਜਣਾ,
ਮਝ ਨੂੰ ਮੇਤ ਤਮਾਝਾ ਇਹ ।
ਸਾਕ ਸਿਣ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਆਪੋ,
ਆਖਰ ਰੂਪ ਕਰ ਜਾਵਣ ਕੋ ।
ਮੋਇਆਂ ਨਲ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆਜ਼ਾਦਾ
ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵਨ ਕੋ ।
ਸਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਏ ਕਿਸੇ ਨਾ,
ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਫਿਰ ਲੈਣਾ ਦੇ ।
ਮਿਲਖ ਕਮੀਨਾਂ ਸਾਡਾ ਲੈਣ ਗੇ,
ਟੂਮ ਮਜ਼ਾਨੀ ਕਹਿਣਾਂ ਦੇ ।

ਐਪਰ ਕੌਮ ਵਤਨ ਦੀ ਖਾਤਰ,
 ਜੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
 ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ,
 ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਖੜੇ ਜਰਦਾ ਹੈ ।
 ਮਿਟ ਜਾਵਣ ਨੇ ਆਨ ਦੇ ਬਦਲੇ,
 ਹਥਰ ਤੀਕ ਉਹ ਜੀਏ ਨੇ ।
 ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਟ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ,
 ਜੇ ਜਾਮ ਬਹੀਵੀ ਪੀਏ ਨੇ ।
 ਸਗ ਉਹਦਾ ਜੇ ਸਗ ਦੀ ਖਾਤਰ,
 ਨੀਹੀਂ ਬਲ ਚਿਨਾ ਦੇਵੇ ।
 ਧਰਮ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਾਲ ਆਰਿਆ,
 ਮੁੰਦਰ ਸੀਸ ਚਿਰਾ ਦੇਵੇ ।
 ਤੋਪਾਂ ਮੁਹਰੇ ਅਣਖੀਲਾ ਕੋਈ,
 ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਅਲੋਂਦਾ ਹੈ ।
 ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾ ਕੇ ਸਾਰੇ,
 ਸੀ ਕਰਦਾ ਨਾ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ।
 ਮੋਤੋਂ ਡਰ ਡਰ ਡਰਦੇ ਨੇ ਜੋ,
 ਬਿਨ ਮੋਤੋਂ ਨਿਤ ਮਰਦੇ ਨੇ ।
 ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਿਆ,
 ਮੋਤ ਉਹੋ ਸਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ।
 ਛੱਟੇ ਮਾਰ ਜੇ ਖੂਨ ਅਪਣੇ ਦੇ ।

ਕੋਮਾਂ ਤਾਈਂ ਜਗਾ ਜਾਵਨ ।
 ਸਜਦੋ ਕਰੈ ਜਹਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ,
 ਜੋ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਗੀ ਲਾ ਜਾਵਨ ।
 ਖਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਜੇ ਇਹ ਭਾਡਾ,
 ਤਾਂ ਦੇਬ ਧਰਮ ਲਈ ਲਾ ਵਈਏ ।
 ਕੋਮ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਅਪਣੇ,
 ਨਾਂ ਦੀ ਇੰਟ ਟਿਕਾ ਵਈਏ

--0--

ਦਿਲ ਦਰਿਆ

ਜੋਣ ਮਹਿਲੇ ਦਿਲ ਦਰਿਆਵੀ,
ਢੰਡੀਆਂ ਚਾਹਤ ਕਾਗ਼ਾ।

ਬੇਖ ਘਟਾ ਵਿਰ ਮਝਲ ਪਈਆ ਨੇ,
ਈਦ ਤੇਰੀ ਵੀਆ ਤਾਪਾ।

ਮਸਤ ਪਵਨ ਅਜ ਨਾਲ ਖੁਮਾਰਾ,
ਬੋਲੀ ਭਰਦੀ ਜਾਵੇ।

ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਚਮਕ ਪਈ ਤੇਰੀ,
ਯਾਦ ਹੋਰ ਲਿਖਕਵੇ।

ਸਾਵਨ ਸੁਹਾਵਣਾ

ਉਠੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ, ਆਈਆਂ ਮਸਤ ਹਥਾਵਾਂ,
 ਹੋਈਆਂ ਮਸਤ ਕਿਛਾਵਾਂ, ਸਿੰਨਾਂ ਖੀਵਿਆਂ ਬਨਾਵਣਾ ।
 ਉਤਰਈ ਦੇ ਬੁੰਦਾ ਬਾਂਦੀ, ਫਲੀ ਹੋਈ ਸਿਵੇ ਚਾਈ,
 ਗਯਨਾਂ ਦੇ ਤੁਰੀ ਆਈ, ਵਾਹ ਬਈ ਸਾਵਣਾ ।
 ਰਸ ਰਸ ਹੋਇਆ ਮਨ, ਭਰਿਆ ਖੁਮਾਰੀ ਤਨ,
 ਜਾਪਦਾ ਦੇ ਖੇਤ ਬਨ, ਸਵਰਗ ਹੋ ਜਾਵਣਾ ।
 ਰੁਲ ਗਈਆਂ ਲੋਆਂ, ਭਿੱਤੇ ਆਈਆਂ ਖੁਬਦੋਆਂ,
 ਨਾਲ ਖੁਬੀ ਦੀਆਂ ਸੋਆਂ, ਲਿਆਇਆ ਸਾਵਣ ਸੁਹਾਵਣਾ ।
 ਧਰਤੀਓਂ ਧੋਪੀ ਧੂੜ, ਹੋਈ ਦੇ ਕਰੋਪੀ ਦੂਰ,
 ਹੋਏ ਮਖਮੂਰ, ਮੇਰਾਂ ਮਲਿਹਾਰ ਆਵਣਾ ।
 ਵਸਿਆ ਦੇ ਮੁਹਲਾ ਧਾਰ, ਦੇਵੇ ਦੇਵੇ ਦਿਤੇ ਤਾਰ,
 ਘਟਾ ਦੀ ਕਤਾਰ ਹੁਣੇ ਢੇਰ ਢੇਰ ਪਾਵਣਾ ।
 ਵੱਡੀ ਪੁਰਵਾਈ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਯਤੀ ਦੇ ਦੁਹਾਈ,
 ਲੋਕੇ ਵਰਖਾ ਮੈਂ ਲਿਆਈ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਜਗ ਨੂੰ ਵਸਾਵਣਾ ।
 ਹਰੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਖੇਤ, ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਦੇ ਰੱਬੀ ਭੇਤ,
 ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਸੀ ਮੇਟ ਸਾਵਣ ਸੁਹਾਵਣਾ ।

(੭੭)

ਰਿਹਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸਪੀਆਂ ਰਲ, ਕਰ ਦੀਆਂ ਦਿਲੀ ਰਲ,
 ਤੁਰੀਆਂ ਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਵਲ, ਗਿੱਧਾ ਖੜਕਾਵਣਾ।
 ਪੀਂਘ ਨੂੰ ਭੁਟਾਣ ਨਾਲੇ, ਪਈਆਂ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਭਾਣ,
 ਜੋਬਨ, ਇਹ ਆਹਦੀਆਂ ਨੇ ਵੇਰ ਨਹੀਂ ਆਵਣਾ।
 ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਖੁੱਠੀ ਜਿਦੁ ਦਿਲ ਆਇਆ ਵਿਚ ਮੁੱਠੀ,
 ਦਿਲੋਂ ਫੁਕ ਉੱਠੀ ਤਕ ਮੋਸਮ ਲੁਭਾਵਣਾ।
 ਬਹੇ ਪਰਵੇਸੀ ਪੀਆ ਲਗਦਾ, ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਜੀਆ,
 ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਵੇਰੀ ਥੀਆ ਸਾਵਣ ਸੁਹਾਵਣਾ।
 ਮਸਤ ਹਵਾਓ ਸਾਓ ਪੀਆ ਨੂੰ ਲਿਆਓ ਮੇਰੀ,
 ਆਸ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਓ ਹੋਰ ਦੋਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਵਣਾ।
 ਬਣੇ ਦੁਖ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਟ ਆਂਦਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗੱਲੇ,
 ਦੇਗ ਨੇ ਅਵਲੇ ਬਸ ਓਸੇ ਨੇ ਬਥਾਵਣਾ।
 ਰੁੱਤ ਮਨਮੋਹਣੀ ਉਥਾ ਲਗਦੀ ਨਾ ਸੋਹਣੀ ਮੋਹੀ,
 ਬਦਲੇਗੀ ਹੋਣੀ (ਜਦੋਂ) ਓਸ ਮੁਖੜਾ ਦਿਖਾਵਣਾ।
 ਪੀਆ ਘਰ ਆਵੇ ਠੰਢ ਫਾਲਸੇ 'ਚ ਪਾਵੇ,
 ਮੁਖ ਸਾਣ ਪਛਤਾਵੇ ਲੱਗੇ ਮੋਸਮ ਸੁਹਾਵਣਾ।

੦-੦

ਤ ਸੌ ਲੀ

ਮਨ ਮੇਰੇ ਕਿਤੇ ਛਲਕ ਨ ਜਾਏ,
ਸਥਰ ਤੇਰੇ ਵਾ ਖਾਸਾ।
ਪਿਆਰ ਤਪੋਸਿਆ ਬਣ ਜਾਏ ਨਾ,
ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਤਮਾਸ਼ਾ।

ਲੋਹੇ ਥਾਂਗ ਤਪਾ ਕੇ ਸੀਨਾ,
ਸਹਿ ਲੈ ਦਿਲਾ ਹਥੋਤੇ।
ਉਡ ਨ ਕਰ ਢਾਹੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਕੁਛਰਨ
ਸਟੇ ਸਵਾਰਾਂ ਘੋੜੇ।
ਰੋਏ ਦਿਲ ਤਾਂ ਰੋਣ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ,
ਝੁਲੀਆਂ ਤੇ ਰੱਖ ਹਾਸਾ।

ਫੁਖੜਿਆਂ ਜਠਦਾਂ ਦੇ ਤੁਹਫੇ,
ਫੋਲ ਪਸਾਰ ਖੁਆ ਲੈ।
ਮੈਂ ਦਿਲ ਅਸ ਦੇ ਚਾਚ ਨੂੰ ਹਾਲੇ,
ਢਾਹਤ ਮਾਰ ਖੁਆ ਲੈ।
ਕਦੇ ਤਾਂ ਸੁਤੜੀ ਕਿਸਮਤ ਤੇਰੀ,
ਪਰਤ ਲਵੇਗੀ ਪਾਸਾ।

(੭੬)

ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਜੇ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਵਿਚ,
 ਹੋਣੀ ਪੈਲਾ ਪਾਵੇ ।
 ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਤੁਫਾਨਾਂ ਚੜੀ,
 ਲੈ ਲਈ ਵਿਚ ਫਲਾਵੇ ।
 ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਪੀਲੇ,
 ਨ ਹੋ ਤੇਲਾ ਮਾਸਾ ।

ਮ ਜ ਬੁ ਰੀ ਆਂ

ਰਾਗ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ,
ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਾਥ ਨੂੰ
ਹਿਥਕੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।
ਬਾਦਲਾਂ ਬੰਦਾ ਦੇ ਮੂੰਹ,
ਚੰਪੂਆਂ ਤੇ ਘਾਸ ਨਹੀਂ,
ਹਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ।

ਵਿਚ ਬਹਾਰਾਂ ਬੜੇ ਰਿਹਾ ਦੇ,
ਬੂਰ ਮੇਰੇ ਚੈਣ ਦੀ,
ਤਕਵੀਰ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।
ਹੋਰ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ,
ਢਿਹਰਾ ਮੇਰੀ ਆਸ ਦੀ,
ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।

ਮੈਂ ਬੀਆਬਾਨਾਂ ਤੇ ਸਹਿਰਾਵਾਂ,
ਓ' ਭਟਕਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਕੋਈ ਬਾਹ ਨਹੀਂ।
ਭਰ ਕਈ ਝੋਲੀ ਮੇਰੀ,

(੮੧)

ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਰਾਂ,
ਦੋ ਸੰਕ, ਕੋਈ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ।

ਜਿੰਦ ਨਿਆਣੀ ਸਹਿਮ ਫਿਥਾਂ,
ਖੁੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਡੀ,
(ਪਰ) ਫਿਰ ਵੀ ਥੀਵੇ ਚੰਨ ਨਾ,
ਲਖ ਵਸੀਲੇ ਵਸਲ ਲਈ ।
ਕੀਤੇ ਮੈਂ ਦਰ ਦਰ ਫਿਰ ਰਿਹਾ,
ਪਰ ਥੋਰ ਕਿਧਰੋਂ ਪੈਣ ਨਾ ।

ਹੈਂ ਆਕਾਸ਼ੀ ਵੇਖਦਾ,
ਸਭ ਕੁਝ ਅਕਰ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ,
ਖੇਰੇ ਕਿਉਂ ਲੇ ਸਾਠ ਨਾ ।
ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜੇ ਕੁਝ,
ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਕਰ ਅਮਰੀਕ ਤੇ,
ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਕਰ ਭਰਮਾਰ ਨਾ ।

ਆਸ ਦੇ ਉਲਟ

ਆਸਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ,
ਉਲਫ਼ਤ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣੇਗੀ।
ਨਵੀਂ ਉਲੀਕੀ ਜਾਊ ਕਹਾਣੀ,
ਜਾਕੀ ਲਾ ਮਿਸਾਲ ਬਣੇਗੀ।

ਸਾਡੀ ਦੇਸ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚੋਂ,
ਉਸਰੇਗਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਬਿਰਾਲਾ।
ਪਿਆਰ ਵਿਰਖ ਦੇ ਥਲ ਫੇਦੀ,
ਸ਼ੀ ਸਕੇਗਾ ਸਾਹ ਸੁਖਾਲਾ।
ਸਾਡੇ ਦੁੰਹ ਹਿੱਕਾਂ ਦੀ ਧੜਥਟ,
ਜੜ ਦੇ ਇਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਣੇਗੀ।

ਤੇਰੇ ਹੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ, ਮਹਿਲ,
ਖਿਆਲੀ ਆਸਾਂ ਬਣਾਇਆ।
ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਛੱਡ ਅਡ ਤੇ ਜਾਸੇ,
ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਜ ਤਕ ਆਇਆ।
ਕੋਣ ਜਾਣੇ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ,
ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਰਹੇਗੀ।

ਅਪਨਾਂ ਆਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਜਣਾਂ,
 ਤੇਰੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈ,
 ਤਨ ਮਨ ਤੈਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ,
 ਨ ਜਾਣਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਹਰਜਾਈ।
 ਸੋਚਦੇ ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਮੇਟਨ ਤੇ,
 ਕੀਹ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਣੇਗੀ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਸਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਅਸਾਡੀ,
 ਏਸੀ ਮੇਟ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਹਾਂ।
 ਉਸਰੇਗਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਬਿਵਾਲਾ,
 ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇਗੀ ਪੱਕੀਆਂ ਲੀਹਾਂ।
 ਐਪਰ ਖਬਰ ਕੀ ਸੀ ਮੈਨੂੰ,
 ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇਕ ਜਲ ਬਣੇਗੀ।

ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ

ਕਵਿਤਾ ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਓ ਸਜਨਾ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ।
ਇਸ ਬਿਨ ਗ਼ਿਵਰੀ ਨਿਸ਼ਚਲ ਮੇਰੀ ਇਸ ਬਿਨ ਜੀਨਾਂ ਡਾਰ ।
ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਰਾਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ।
ਇਸ ਬਿਨ ਕੋਈ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ, ਇਸ ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਭਾਰ ।
ਕਵਿਤਾ ਬਿਰਹਨ ਰੋਗ ਦਾ ਦਾਰੂ, ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ।
ਇਸ ਬਿਨ ਰੋਗ ਵਿਆਪਣ ਸੱਭੇ ਇਸ ਬਿਨ ਹਾਂ ਬੇਕਾਰ ।
ਕਵਿਤਾ ਹਰ ਔਕੜ ਦੀ ਸਾਬਣ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਲਾਮਕਾਰ ।
ਇਸ ਬਿਨ ਧੀਰ ਬਨ੍ਹਾਏ ਬਿਹੜਾ, ਸੁਣਦਾ ਕੋਣ ਪੁਕਾਰ ।
ਕਵਿਤਾ ਹਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਕਵਿਤਾ ਆਸ ਮੰਨਾਰ ।
ਇਸ ਬਿਨ ਸੁਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਰੀ, ਇਸ ਲਿਨ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ।

ਸੂਰਮੇ ਓਹੀ ਨੇ.....

ਦੇਸ਼ ਖਾਤਰ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲੇ,
ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
ਲੋਕ ਕੁਰਬਾਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ,
ਏ ਤਰਾਨੇ ਗਾਣਗੇ।

ਜਾਨੋਂ ਪਿਆਰੇ ਵਤਨ ਤੇ ਅਜ,
ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ।
ਸੂਰਮੇ ਓਹੀ ਨੇ ਜੋ ਹੱਸ,
ਹੱਸ ਬਹੀਦੀ ਪਾਣਗੇ।

ਜੌਰੇ ਜੌਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੂੰ,
ਖੂਨ ਪਾ ਪਾ ਸਿੰਢੀਆਂ।
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ,
ਜਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਣਗੇ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਹੈ,
ਇਮਾਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ।
ਲੋਕ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਮਾਨਤ,
ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਤਾਣਗੇ।

